

CATONIS 3
DISTICHA
DE MORIBVS,
CVM SCHOLIIS

Dicitus Robertus Sebastianus Erasmus Iacobus.

Roterodamia.

Adiecta Tunc.

Nambiex

Dicitus Greca Sapientum, interprete Erasmu Roterodamio.
Eadem per Ausonium, cum Erasmi doctissimis enarratione:
Mimi Publani ex ejusdem Erasmi restituzione, cumque
Scholiis ejusdem.

I*n*ocratis ad Demonicum Oratio paratenica, longe ad juven-
tutis mores ritus formandos utilissima.

Omnis summa cura, diligentia que excusa.

LONDINI,
Ex Typographia Societatis Stationariorum.
c*is* i*c* xxxiiii.

Cum Privilegio.

5

ANHORITI
VANISQ
SCHOLIS

John: Lumastone.
John Kennedy
His Book

CK

LONDINI
M. DCCLXXVII
1777 OCTOBER

Digitized by Google

LIBELLVS ELEGANTISSIMVS
qui inscribitur Cato, de præceptisvitæ
communis, ERASMO Roterodamo
Castigatore & interprete.

Præfatio cum brevissimis præceptis.

Vn animadverterem quām plurimos homines graviter errare in via morum, succurrentum & consulendum eorum opinioni fore existimavi, maximē ut gloriose viventer, & honorem contingerent. Nunc te fili charissime, docebo quo pacto mores animi tui componas. Igitur præcepta mea ita legas, ut intelligas: Legere enim & non intelligere, negligere est.

Itaque, Deo supplico. Parentes ama.

Prima pietas est in Deum. Proxima in parentes.
Cognatos cole.

Tertia in reliquos cognatos. Supplicamus Deo sacrificiis. Amamus Parentes, dum observamus & obsequimur. Colimus cognatos officiis & consuetudine vitæ.

Magistrum metue.

Olim dabatur ingenuis pueris paedagogus, quem venerateur; hunc magistrum vocant. Et animadverte verborum proprietatem. Deo supplicandum est: Parentes amandi: Cognati colendi: Magister metuendus.

Datum serva.

Quod tuae creditum est fidei, id serva veluti depositum.

Foro se parat.

Id est, his artibus te exerceas ut possis in foro versari, hoc est, in causis agendis. Nam hic olim erat primus gradus ad honores summos. Legi in quibusdam vetustissimis codicibus (*foro pare*) id est, accommoda te rebus presentibus, quemadmodum dicimus, *uti foro*. Cum hoc interpretatione confessit Græcus Planudes, neque dubium est, quia hæc sit germana lectio.

CATONIS

Cum bonis ambula.

Cum opere, habeo consuetudinem. Nam primus tamen te iudicabent, cum quibus conspexerint te consuetudinem agere: deinde honorum convictu redderis melius.

Ad consilium ne accederis, antequam voceris.

Ne ingeras te ipsum alienis negotiis, sed accessitus cedes.

Mundus esto.

Id est, neque sordidus, neque luxuriosus, sed elegans munditiae.

Saluta libenter.

Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum benevolentiam, & alit partam.

Majori cedo.

Id est, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.

Id est, noli se vire in eos qui sunt inferiores te, sed illis concede non nihil.

Rem tuam custodi.

Nè profundas temere facultates tuas, ne vel turpis egeas, vel turpius rem pares.

Verecundiam serva.

Id est, serva te uncontaminatum ac purum ab iniquitate.

Libidinum: Castum enim verecundum dicitur:

autem etatis flos his periculis obnoxius.

Diligentiam addibe.

Cura in omni re plurimum valet. Negligentia semper comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his citò discitur, quod longo vitæ usu vix auge quiescas.

Quod legeris memento.

Nam quidam onerant selectione, alia super alia ingententes, neque quicquam inscpunt memoriz.

Familiam cura.

Domestica negotia tibi curanda sunt, non aliena.

Blandus esto.

13

Id est, comis in congressu.

scī abs re nō dī.
Nē sis morosus. Nam omnino non commoveri, stipitis
stipitiis quām hominis.
lominem irriseris.

Est enim argumentum arrogantis stultitiae. *Vel,*
miserum nē irriseris.

Sic enim quidam codices habent, hoc est, animi virtus
merentur: calamitas misericordiam meretur po-
potius quām nasum.

Mutuum dato. Cui des video.

Est quidem aliquando danda pecunia mutuū; sed non
quibuslibet, sed reddituris bonā fide, sed dignis officio,
enique iis, quibus non graveris & dono dare.
judicio adesse.

Adsunt advocati: & id olim erat officium praecipuum
sed illi amicos, adesse judiciis.
convivare rādē.

Sepius vocare ad convivium exhaustit substantiam, se-
cūrpius iecū ad convivium, sordidum est: at rarius utrumque
secre, humanitatis est.

Quod satis est dormi.

Hoc est, non ad voluptatem sed ad necessitatem naturæ.
vix adum serba.

Non est temere jurandum: quod autem juratis, præ-
jurandum est, nisi scelus sit, quod juratis.
tempore vino te tempera.

Esto moderatus in vino; vel abstine à vino: nam ade-
centi dare vinum, est elcum igni addere.

vix allo pugna pro patria.

Pugnandum est, non pro quavis re, sed pro defensione
patriæ. Nam, canum more, mercere pugnare turpissimum
& plus quam gladiatorium, *ibil temere credideris.*

Id est, ne facilis sis ad credenda quævis quæ dicuntur.

ute consule.

At ipso pete consilium, qui te tuaque optimè nōsti. *Age*

CATONES

Tutus consule.

Id est, cave à consiliis periculosis, tua consilia sequere.
Nam duplex est lectio.

Meretricem fuge. Literas disce.

Ætas enim prima, studio literarum, optimè coërcunt
scortis.

Nihil mentiri debes.

Turpe in puerò ingenuo omne mendacium.

Bonu benefacto.

Beneficia non sunt conferenda nisi in bonos : alioquin
pereunt.

Maledictus nè esto.

Id est, à convitiis tempora, neq; carpas vitam alicuius
Existimationem retine.

Boquam famam tuere, ne perdas: perit enim facilè, si
non facile sarcietur.

Equum judica.

Id est, non ad lucrum, aut ad gratiam : sed ad regulam
æquitatis.

Parentes patientiā vince.

Ferendi sunt parentes, etiam iniquiores.

Beneficii accepti memor esto.

Nam dati pulchrum est obliisci : Accepti vero mem-
nisse decet.

Ad prætorium sicuto.

Multa enim discutitur in agendis causis.

Consultus esto.

Id est, calleas scientiam, & morem juris, ut possis ami-
cis opitulari.

Vtere virtute.

Non viribus neque dolo.

Ira cum dampnum templa.

Ante monuit non esse irascendum sine causa. Nunc ad
monet justam etiam iram moderandam esse.

Trochus lude. Alca fuge.

Trochus convenit pueris. Alca infamis erat & apo-

Gentiles; nunc principum Christianorum Iesus est, im-

quo

quorundam etiam sacerdotum deliciæ.

Nihil ex arbitrio virium feceris.

Tyrannicum enim est respicere quantum possit, non quantum licet.

Minorem te non contempseris.

Nec fastidias inferiorem te: quod est clati, non cordati.

Aliena concupiscere nolis.

Esto contentus tuis,

Conjugem amas.

Vt omnium fortunarum sociam.

Liberos erudi.

Filios castiga & instrue.

Patere legem quam ipse tuleris.

Quam conditione præscribis aliis, eadem utere ipse in

Panca in convicio loquere.

Vt sit aliis etiam loquendi locus.

Illud stude quod justum est.

Quod turpe factu est, id ne affectes.

Amorem libenter fert.

Odium omnibus modis fugiendum est: amor amplectens. Etiamsi quis parum diligens est, qui redametur, tamen amari te patere.

Distichorum De Moribus. LIB. I.

Prefatio.

Dei cultus præcipuus. I.

Si Deus est animus, nobis ut carmina dicunt,

Hic tibi præcipue sit pura mente colendus.

Vulgus existimabat Deum placati victimis pecudum, ratabisque corporeis, verum cum Deus ipse sit animus, hoc est, mens non corpus; & consentaneum est simile gaudere simili; numerum potissimum colendus est paritate intentis.

Quin & hodie vulgus Christianorum corporeis quibusdam ceremoniis colit Deum, cum gratissimus cultus sit animi pietas. Tales enim adoratores querit pater, qui in

spiritu adorent, etum ipse sit spiritus. Nulla gravior pietas Divis, quam si vitam illorum imiteris; hoc est, toleratiam;

mansuetudinem, castitatem, atque hæc animi sunt. *Animus est Deus.*) Fac quantum potes à corpore te abduca, & ad illum quantum potes accedas, & gratissimum immolariis sacrificium. *Purā mente.*) Nam vulgus lotis manibus ac pedibus ad sacrum accedebat. Tu mentem purgauis: sordes Deum offendunt, qui videt ea quæ sunt in animo non in corpore. *Si Deus.* Si, hæc nos dubitantis est, sed ratiocinantis. *Ut carmina.*) Nam *Uirg* in sexto *Enid.* Deum Spiritum & mentem vocat. *Præcipue.*) Ut intelligas non damnari cultum corporalem, sed hunc tamen, nempe animi, esse Deo gratissimum.

Somnolentia vitanda. I.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto.
Nam diuturna quæs vitiis alimenta ministrat.

Sensus est, cùm vita vigilia sit, (juxta Plinius) cendum est, ne maximam virtute partem somno perdamus; præsertim cùm è somnolentiâ vitiæ multa nascantur & corporis & animi.

Cohibenda lingua. III.

Virtutem privam esse puta compescere linguam:
Proximus ille Deo, quis sit ratione tacere.

Prima, id est, summa maximâque virtus est moderari linguam, ne quid temere loquaris. Deus enim, qui sapientissimus est, raro loquitur, et non nisi necessaria, cum nihil non videat, nihil non intellegat. Itaque proximus est Deo, qui sapienter & animi iudicio novit tacere.

Sibi ipsi conveniendura est. IV.

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse.

Convenies nulli, qui secum dissident ipse.

Qui secum ipse pugnat, nec sibi constat, huic cum aliis convenire non potest. Hoc est, qui moribus est inæqualibus, nec ullo certo virtute instituto, is non est aptus ad alios: um consuetudinem.

Nemo temperè culpandus. V.

Si vitam inspicias hominum, si denique mores,
Cum culpent alios, nemo sine crimen virit.

Mortales aliorum notant vitiæ, sua non vident; cum nullus

nullus vitiis careat, si quis propriam vitam ac mores propriis excutiat.

Vitilitas divitiis an reponenda. VI.

*Qua nocitura tenes, quantum fastidio, relinque
utilitatem opibus praeponi tempore debet.*

Aliquocies expedit in loco res charissimas abjecere, si periculum adferant, veluti gemmas & aurum, quod vita sit in tuto, aut voluptates, quo valetudini consulamus. Non enim voluptates spectari debent, sed utilitas.

Mores pro tempore mutandi. VII.

*Consilans & lenis, ut res cuncte exposciunt, esto:
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.*

Pro tempore licet alios atque alios mores sumere, ut modo gravis sis, modò lenis, hoc est, placidus ac remissus pro re, pro quo loco. Vide num legendum sit levius pro levi, quod magis responderet ad *consilans*, ut sic sensis, Ali quando persistendum in sententiâ, aliquando mutandum consilium pro tempore. Porro versus constabit si legas:

Constandus & levius, ut res cuncte exposciunt, esto. Neque dubitem affirmare hanc germanam esse lectionem.

Vxori non semper assentiendum. VIII.

Nil temere uxori de servis crede querenti:

Sape etenim mulier, quem coniux diligat, odit.

Illud uxoribus ferme peculiare est, ut maritos instigent in servos: unde monet, ne temere fidem habent hujusmodi quarelis.

Instandum correctioni amici. IX.

Cuncte mores aliquem, nec se velit ipse moneri,

Si tibi sit charus, noli desistere ceptis.

Non sat est leviter admonere peccantem amicum: negligendus est, insistendum est, ut vel improbitate vincas, si quid erit quod ad famam illius aut salutem pertineat.

Stulti verbis non vincuntur. X.

Contra verbosos noli contendere verbis:

Sermo detur cunctis, animi sapientia paucis.

Si cum cordatis agas, non est opus multis verbis. Si cum stulto, frustâ contendis, propterea quod stultitia verbo-

verbosissima sit.

Amicus sibi quisque. X I.

Dilige sic alios, ut sis tibi charus amicus;

Sic bonus esse bonis, nè te mala dama sequantur.

**Sic amicis utere, ut ipse tibi sis proximus. Sic aliis be-
nefac, tibi apostle nè noceas. In priori versu est venusta redi-
ctio simillimum in *Dilige & Amicus*. In secundo contrario-
rum bonis & Mala.**

Rumores spargere vetitum. X II.

Rumores fuge, nè incipias novis ambor haberi;

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

**Nè quid in valgo sparseris, propterea quod rumor se-
pe auerteret in ejus caput recidit, à quo profectus est. Si ru-
mor nihil habet périculi, tamen nihil nocet si huius;** si quid
habet, nocet locutum esse.

Fides aliena non promittenda. X III.

Rem tibi promissum certò promittere noli,

Rara fides ideo est, quia multi multa loquuntur.

**Noli certò promittere quicquam, alieni promissi fidu-
ciā. Quod in te sumum est, præstare potes; alienam fa-
dom præstare nón potes. Et vulgus hominum, ad polli-
cendum facilimum, in præstanto sapè fallit.**

Iudex quique sui. X IV.

Cum te quis laudat, iudex tuus esse memento;

Plus alius de te, quam tu tibi credere nosi.

**Nè te ipsum estimaveris aliorum laudatione, sed tuā
ipsius conscientiā. Te ipsum interrogā qualis sis; & si a-
nimus tibi responderit te longe alium esse, quām hic aut
ille te facit, magis credere debes tibi ipsi, cui ipse notior
es, quām alius.**

Beneficiorum ratio. X V.

Officium alterius multis narrare memento,

Atque alius cum tu beneficeris, ipso sibi.

**Beneficii accepti meminisse oportet, oblivisci dat. Quā-
dat beneficium, ejus est dissimilato te dedisse, nō commi-
nitando videatur exprobare; ejus qui accepit, est passim
prædicare, ne videatur ingratus & impemor.**

DE MORIB. L. P. I.

9

Senior bene gesta referenda. X VI.

Multorum dūm facta sentex & dicta recensēs,
Fac tibi succurrant' juvenis que feceris ipse.

Senes qui multa videbunt & audierunt, multorum dicta
factaque solent referre. Sed curandum est, ut ita nos ge-
ramus in juventute, ut in senectute succurrat nobis non
solum, quid alii recte dixerint ac fecerint, verum etiam
quid nos ipsi.

Suspicionis labes. X VII.

Nè cures si quis tacito sermone loquatur :
Conscius ipse sibi de se putat omnia dici.

Cùm videris quosdam inter se secretò colloqui, ne sta-
tim suspiceris eos male de te loqui. Nam id signum est
hominis male sibi consciī.

In prosperis de adversis cogitandom. X VIII.

Cum fueris felix, que sunt adversa caveto;
Non eodem cursu respondent ultima primis.

In rebus secundis, ne quid accidat adversi, cavendum
est: solet enim fortuna saepius verti in adversam, & laetis
initiis addere tristem exitum. Ergo cùm secundæ res sunt
maxime cum maximè meditanduro est, quo pacto adver-
sam fortunam feras: ne si inexpectata venerit, & impro-
vium te oppresserit calamitas, succumbas.

Mors alterius non speranda. XIX.

Cùm dubia & fragilis sit nobis vita tributa,
In morte alterius spem tu tibi ponere noli.

Legendum est hoc hereditatis, & qui testamentis in-
hiant. Fit enim saepenumero, ut qui a morte alterius ex-
pectabat, prior ipse moriatur, etiam si junior aut robustior
fuerit. Nam ipsa humana vita fragilis & incertares est, &
quovis casu abrumpitur.

Aniosus in dono aestimandus. XX.

Exequum munus cùm dat tibi pauper amicus,
Accipito placide, plenè & laudare memento.

Muneris sunt aestimandas non suo pretio, sed animo do-
nantis. Itaque legimus summos Principes aquam manu
cavam haustram, & malum oblatum summa cum alacritate
per-

perinde ut maximum munus accepibile. *Accipito placide*) alicri vultu, ut ostendas tibi gratum esse. *Et plene* id est, non maligne, sed candidè, ut præ te scras pro exiguo munere multum debere.

Paupertatis tolerantia. XXI.

Infantem nudum cum te natura crearit,

Paupertis onus patienter ferre memento.

Cum natura nudos produxerit, satis intelligere possumus divitias alienas esse, neque secundum hominis naturam. Si membrum perdas, est fortassis quod dolcas: aliquid tui deceperit. Sin opes auferantur, aut non contingant, noli valde cruciari. Siquidem in his quæ verè sunt hominis, nihil plus habent. Reges quam tu pauper. Vis scire quid verè tuum sit? Cogita quid habueris, cùm nascereris.

Mors non formidanda. XXII.

Nè timeas illam, que vita est ultima finis:

Qui mortem metuit, quod vivit perdit id ipsum.

Qui mortem timeret, non solum non effugit mortem, sed insuper hoc ipsum vitæ, quod datur, perdit: nam anxie vivere, non est vivere.

Amicorum ingratitudo fugienda. XXIII.

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus,

Incusare Deum noli sed seipse coerce.

Nihil est acerbius quam amicus ingratus. Quod tamen si acciderit, non est imputandum Deo, tanquam illius acciderit culpa quin potius te ipsum coercere, ne denuo benefacias ingratias: quidam enim, si benefacientibus fortuna non respondeat, superos incusant, dicentes eos non habere rationem recte factorum; cum ejus acciderit culpa, qui sine delectu contulit beneficium.

Frugalitas. XXIV.

Nè tibi quid desit, quæstus utere parce:

Vtque quod es serves, semper tibi deesse putato.

Utere parce) id est, modicè, non profusè, quæstus) id est, partis. Et ut serves quod habes, semper imaginare tibi deesse, ut semper aliquid addas. Scra autem (ut inquit Hesiodus) in fundo parsimonia.

Pro

Promissio iterata molesta. X X V.

*Quod præstare potes, nè bis promiseris ulli :
Nè sis ventosus, dum vias urbanas haberi.*

Quod non possis efficere, ne semel quidem est promittendum, ne temere facias. Porro quod præstare possis, id iterum atq; iterū promittere jactantiae est, non humanitatis. Molesta est verbosa promissio, molestior exprobratio.

Ars arte deludenda. X X VI.

*Qui simulat verbis nec corde est fidus amicus,
Tu quoque fac simile : sic ars deluditur arte.*

Erga eum qui suco utitur, tu item contrā utere suco, & juxta proverbium, *Cretica contra Cretensem*. Satis est noanunquam retinete simulatum amicum, quam reddere apertū inimicū. Id enim sicut, si ostenderis te sentire sucum. Blandiloquentia suspecta. X X X VII.

*Noli homines blandos nimium sermone probare :
Fistula dulce canit, volucrem dum decipit aucepis.*

Semper suspecta sit tibi blandiloquentia : nec astimes homines ex benedictis, sed ex benefactis. Insidiatur tibi, quisquis admodum blandus est. Memento sic capi & illici aves, videlicet imitatione vocis. Et assentatione maxima pars hominum capitur, cum adulatores se ad omnes affectus attemperat.

Liberi artibus instruendi. X X VIII.

*Si tibi sint nati, nec opes : tunc artibus illos
Instrue quod possint inopem defendere vitam.*

Artem, ut habet proverbium, non solum quævis terra, sed quævis etiam alit fortuna: unde certissimum viaticum est ars, quæ quoconque terrarum venias, defendit ab egestate. At nunc vulgus liberos suos divitum aut principiū ministeriis dedicat, ubi duo simul maxima discat mala, luxuriam & otium. Porro quod hic præcipit pauperibus esse faciendum, id ego suaserim divitibus quoque, ut liberos suos jubeant artem aliquam discere, unde geminum commodum consequatur. Primum, prima illa ætas artificio occupata, longè paucioribus inficietur vitiis: deinde si fortuna abstulerit opes, non erit cur vel mendicent, vel

ad sordidas aures foedas artes adiganur, putâ, turpe ministerium aut militiam.

Res quomodo estimandæ. X X I X.

*Quod vile est, charum; quod charum, vile putato,
Sic tibi sis parcus, nec avarus habebet illi.*

Quod vulgus magni facit, tu contemne: quod vulgus neglit, tu magnifacito, ita fiet, ut nec tibi sis parcus, (audabis enim uti, quæ non magni facis) neque cuiquam videaris avarus, cum non expertes avidè, neque servabis attentè, quæ cupiunt illi. Vulgus plurimi facit divitias, minimi facit probitatem & eruditionem. Tu inverti estimacionem. Res autem cuique tales sunt qualis est de his opinio. Vulgus lautam putat rem pavonem aut rhombum: tu contra, vilem rem putato; & puta rem esse lautissimam, ovum gallinæ recens, lactucam, pullum gallinaceum. Ita nec tibi videberis sordidus, cum habeas lauta tuo judicio, nec aliorum expertes lautitias, quæ tibi viles sunt.

Culpata non facienda. X X X.

*Que culpare soles, ea tu ne feceris ipse:
Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.*

Turpe est committere te, quod doces alios non esse committendum. Vita turpis abrogat auctoritatem docenti.

Concedenda petenda. X X X I.

*Quod justum est petitio, vel quod videatur honestum:
Nam si ultum petere est quod possit jure negari.*

Quod dishonestum est, à nemine petendum est. Nullus enim debet cuiquam in re turpi morem gerere. Aut sic, quod injustum est, id est, quod non debetur, jure negari potest. Ergo non à quovis peras nec quidvis, sed quod eum honestate conjunctum est. Nam id petitur aliquando, & ab his, qui non debent.

Nota incognitis non commutanda. X X X I I.

Ignotum tibi nolite proponere notis,

Cognita iudicio constant, incognita casu.

Nefaciè commutes nota cum ignotis, putâ amicum, vel rem, vel vitæ genus; notis enim commodiùs uteris, de quibus judicare potes: quæ si bona sunt, rectius steris; si mala,

malz, facilius tolerabis: quandoquidem juxta Planum,
Nota mala, mala non sunt. Ignota vero cujusmodi futura
sunt, incertum est. Fit autem sapernumero, ut quæ in ex-
petendo putaris prima, in experiendo repudies.

Dies quisque supremus putandus. XXXIII.

*cum dubia incertis versetur vita periclis,
Prolucro tibi pone diem, quicunque laboras.*

Planudes Græcus legit, in certis, ut sint duæ dictiones. Cùm igitur vita per se incerta versetur in periculis incertis, unumquemque vitæ diem in lucro deputa: unusquisque enim dies poterat esse ultimus, & incertum erat an tibi contingeret. Ergo in tota vitæ periculis, quicunque dies non eripitur, is in lucro est deputandus. *Quicunque laboras*) id est, quicunque sollicitus es, & angeris hujus vitæ malis. Tametsi (ut dixi) non ignoror Planudem secus exposuisse. Sed non est sententia illum per omnia sequi. Nam mihi magis probatur, ut legamus *incertis* unica dictione, ad hunc modum: (*cum vita dubia versetur*) id est, jactetur (*incertis periculis*) id est, casibus. Nam pericula hoc minùs à nobis vitari possunt, quodd incerta sunt. Vitâsti naufragium, non vitâsti ruiuam: Vitâsti bellum, incidis in latrones: Vitâsti pestem, morderis à vipera. Mille periculis obnoxia est hominis vita, atque his quidem incertis, & ob id in inevitabilibus.

Obscundandum amicis. XXXIV.

*Vincere cùm possis, interdum cede sodali:
Obsequio quoniam dulces vincuntur amici.*

Nihil hoc disticho elegantius singi potuit. Obscundandum aliquoties amicis, & de tuo jure concedendum. Siquidem ea facilitas ac morigeratio retinet amicos in amicitia. Contrà, quidam, dum obstinatè rixantur de lana caprina, malunt amicitiam rescindere, quam illa in re obsequi animo amici.

Amicitiae mutua officia. XXXV.

*Ne dabates, cùm magna petas, impendere parva:
Hū etenim rebus conjungit Gratia charos.*

Amicitiae constant officiis mutuis, & iuxta pro verbiū,

Manus

Manus manum fricat. Gratiam h̄c vocat Deam benevolentiaz.

Amicitia rixas odit. XXXVI.

Litem inferre cave, cum quo tibi gratia juv̄ca est :
Fra odium general, concordia nutrit amorem.

Cavendum est, ne per iracundiam lis incidat cum amico, propterea quod ex iuracio resident in animis vestigia quædam, quæ benevolentia vertunt aliquoties in odium. Et non optimè coire solet semel rescissa concordia. Ergo morositas omnis & asperitas debet abesse ab amicitia.

Castigatio sine ira. XXXVI.

Seruorum ob culpam, cum te dolor urget in iram,
Ipsē tibi moderare, tuis ut parcere possis.

Ne punias servum aut discipulum, quamdiu senseris te irā commotum (peccatum enim author rerum gerendarum ira,) sed prius temperes animo tuo, ut sedata iracundia, vel ignoscas, vel mitius punias. Ita Philosophus quidam, Punirem te (inquit servo) nisi iratus essem. Et plato, sublato in servum baculo, rogatus quid ageret, Ego (inquit) castigo hunc intemperantem, scipsum significans irā concitum.

Patientiā vince. XXVIII.

Quem superare potes, interdum vince ferendo :
Maximi enim morum semper patientia virtus.

Maximi animi est, cùm possis vincere, pati tamen, ut vincaris, & negligere adversarium : hac virtute inter mortales non est alia præstantior.

Questia sunt conservanda. XXXIX.

Conserua potius que sunt iam parta labore :
Cum labor in damno est, crescit mortalis egestas.

Facilius ac tutius servare, quod tuo labore quæsitus est, quam sarcire quod profusione diminueris ac detriveris. Cùm enim laboratur integrâ re, facile defenditur inopia : Verum cum laboratur in damno sarciendo, increscit & obruit nos egestas.

Consulendum tibi imprimis. XL.

Dapsilis interdum notis, charis et amicis,
Cum fueris felix, semper tibi proximus eslo.

Cum tu felix, hoc est, lautâ fortunâ fueris (interdum dapsilis) id est, liberalis (notis, charis & amicis) notis, ut vicinis; charis, quos diligis: amicis, ut cognatis: (semper tibi proximus es) interdum in illos sis beneficus, in te semper; Et ita amicis sis amicus, ut tibi ipsi sis amicissimus.

DISTIC HORVM DE MORIBVS, LIB. II. PRAEFATI.

Telluris si forte velis cognoscere cultum,
Virgilium legito; quod si magè nosse laboras
Herbarum vires, Macer tibi carmine dicet.
Si Romana cupis, vel Punica nescere bella,
Lucanum queras, qui Martis prælia dicet.

Si quid amare libet, vel discere amare legendi,
Nasonem petito: sū autem cura tibi haec est
ut sapiens vivas, audi, quo discere possis,
Per que semotum vitiis traducitur ævum:
Ergo ades. Et que sit sapientia disce legendi.

Hoc est, ex aliis poetis alia licebit cognoscere. Virgilius in libris Georg. docet agriculturam. Macer tradit vires herbarum: quanquam alius quisquā fuit hie. Macer, quām is quem habemus vulgo, nifallor. Lucanus narrat Romanorum civilia bella: ubi legendum arbitror, civica pro Punicis: nihil enim de Punicis bellis scripsisse legitur Lucanus. Ovidius tradit artem amandi, & in Elegiis docet amores. Quod si cupis artem & rationem recte beatèque vivendi cognoscere, hunc librum legito; is te docebit non vulgaris artes & nugas, sed quo pacto vitam exigas semotam, id est, liberam & immunem à vitiis.

De omnibus bene merendum. I.

Si potes, ignotis etiam prodeesse memento:
Utilius regno, meritis acquirere amicos.

Non solum in amicos eportet esse beneficium, verūm ignoti quoque conciliandi sunt, ac devinciendi beneficentia, si modò possis prodesse: utilius enim est quamplurimos amicos parare meritis, id est, benefactis, quām parare reg-

num. Regnum enim eripi potest, amici succurrunt ejeccio;
& firmiores sunt, quos bene ficio adjunxeris, quam quos
potestate premas.

Arcana non scrutanda. I I.

*Mitte arcana Dei, cælumque inquirere quid sit:
Cùm sis mortalis, quæ sunt mortalia cura.*

*Iuxta Socratis sententiam: Quæ supra nos, nihil ad nos;
Admonet, ut omisso studio naturalis philosophiæ, ea cure-
mus, quæ ad vitam humanam pertinent, hoc est, ad mores
componendos, & animum malis purgandum affectibus.*

Mortis timor gaudia pellit. I I I.

*Linque metum lethi, nam stultum est tempore in omni:
Dum mortem metuis, amittis gaudia vitae.*

Eadem sententiam legis in priori libro. Pro amittis ar-
bitror legendum amittere. Qui mortis metu semper anxi-
tus vivit, stultè facit: primùm enim non vitat id quod ti-
met; deinde si quid habet hæc vita jucunditatis, eam suo
vitio perdit. *Iracundia cavenda. I V.*

Iratus de re incertâ contendere noli;

Impedit ira animum nè possit cernere verum.

*Pyrrhus adiutoriæ solitus est tyrones, nè irascerentur:
at multò magis cavere oportet iracundiam eos, qui dispu-
tant; melius enim judicat qui vacat irâ: contrâ, ira obstat
animi judicio.*

Expendendum ubi opus est. V.

Fac sumptum properè, cùm res desiderat ipsa:

Dandum etenim est aliquid, cùm tempus postulat, aut res.

Evidem opinor promptè legendum pro properè. Sum-
ptum, eum necessariò faciendus est, libenter & promptè fa-
cito, nè videaris gravatum facere: nam aliquid omnino in-
sumendum est, non passim, sed quoties tempus aut causa
postulat, hoc est, in nuptiis, in festis, item in amicos.

Fortuna modica tutior. VI.

Quod nimium est fugito, parvo gaudere memento:

Tuta magè est puppis modico quæ flumine fertur.

Humilis fortuna tutior est quam excelsa, ut navis tutior
quæ in parvo est flumine, quam quæ in pelagi fluctibus
narat

nata. Occulta vitia reticenda. VII.

*Quod pudeat, socios prudens celare memento:
Nè plures culpent id quod tibi displicet uni.*

Nè indicaveris amicis, aut nè committas testibus aliis, eujus te facti pudeat; nè plures reprehendant, si scierint id quod uni tibi displicet, si seclus tibi conscius fueris; hoc est, si quid peccas, pecces sine arbitris.

Oculta tandem revelantur. VIII.

*Nolo putas pravos homines peccata lucrari:
Temporibus peccata latent, & tempore parent.*

Ne putas nocentes lucrari, hoc est, impunè auferre sua peccata: latent quidem, sed ad tempus; postea parent, id est, manifestantur: tempus enim & celat, & aperit omnia. Parent autem dictum est pro apparente.

Imbecillitas virtute compeniatur. IX.

*Corporis exigui vires contemnere noli:
Consilio pollet, cui vim natura negavit.*

Noli contemnere inimicum, licet sit pusillo corpore: nam sèpe quod corporis viribus detractum est, natura addidit ingenii viribus. Quanquam hæc sententia latius patet, nempe, Hominem non esse æstimandum proceritate robore que corporis, sed animo potius.

Cedendum potentiori ad tempus. X.

*Quem scieris non esse parem tibi, tempore cede:
Vicorem à victo superari sèpe videmus.*

Si senseris tibi rem esse cum potentiore, cede ad tempus, & sine illum penes esse victoriam. Nam incidit sèpenumero opportunitas, ut, mutatis rerum vicibus, vincat qui vixtus fuerat, & superior sit qui fuerat inferior. Convenit cum illo, vir fugiens & denuo pugnabit. Quidam stultæ pertinaciâ statim aut vincere volunt, aut petiundari.

Rixandum cum familiaribus non esse. XI.

Adversus notum noli contendere verbis:

Lis minimus verbis interdum maxima crescit.

Vt ante legisti, Contra verbosos non esse contendendum verbis, ita Cum familiaribus rixandum non est; quod summa discordia soleat nasci ex verbis levissimis.

Fortuna non quærenda forte. XI I.

Quid Deus intendat noli perquirere forte:

Quid statuat de te, sine te deliberat ipse.

Sensus hic est, Nè fortilegiis ac malis artibus inquiras quid de te futurum sit, quandoquidem id Deus sciri non vult: neque enim te in consilium adhibet, cùm aliquid decernit de te; quòd si te vellet id scire, nimirum accerseret te in consilium.

Luxus odium generat. XIII.

Invidiam nimio cultu vitare memento :

Quae si non ledit, tamen hanc sufferre molestum est.

Germanus sensus sic habet: Nè nimio splendore strepitumque vitæ conflaveris tibi hominum odium, qui tametsi non possint te laedere, tamen molestum est vivere obnoxium odio multorum: at per se jucundum est omnibus esse charum, eriamus nihil utilitatis inde capias. Quanquā hic ablativus, *nimio cultu*, non referatur ad verbum *vitare*, sed ad *invidiam*, ut subaudias *confusatam*: aut, Ex *nimio cultu*.

Animus non deponendus ob iniquum

judicium. XIV.

Esto animo forti cùm sis damnatus inique :

Nemo diu gaudet qui judice vincit iniquo.

Nè abjicias animum si adversarius vicit te præter jus; nec enim diu exultabit: sed quod perperam pronuntiavit judex, id Deus rejudicabit.

Reconciliatis lis non refricanda. XV.

Litis præterite noli maledicta referre :

Post inimiciti as iram meminiſſe, malorum est.

Post redditum in gratiam non oportet litis anteactæ convitia refricare, sed obliviſci superiorum injuriarum: finit à enim similitate, debet & irarum esse finis; secūs autem facere, malorum est. Græci vocant *μηνταλας*, verbo videlicet infami, præteriorum malorum memoriam.

Tcipsum neque lauda, neque culpa. XVI.

Nec te collaudes, nec te culpa veris ipse :

Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Tcipsum nec vituperes, nec laudes; utrumque enim videtur

detur affectantis inanem gloriam: nam & qui se vituperat,
ob id facere videtur ut refellatur ab aliis, & diversa audiat.

Parsimonia. XVII.

Vtere que suis modicè, dum sumpitus abundat :
Labitur ex quo partum est tempore longo.

Sera in fundo parsimonia: dum adhuc multum superest, incipe parcus uti: cito enim effluunt parta, quam colliguntur.

Supercilium nonnunquam deponendum. XVIII.

Inspiens esto, cum tempus postulat, aut res :
Stultiziam simula e loco, prudentia summa est.

Aliquando ponendum est supercilium, & remittenda severitas, ut in conviviis: in lusu deponenda persona sapientis, sumenda persona stulti, præsertim inter stultos; at ita ut stultum agas, non ut stultus fias: summa enim prudentia est, servire tempori. *Loco*) id est, cum est opportunum; ita Terentius, *In loco vero laudo.*

Neque prodigus, neque avarus. XIX.

Luxuriam fugito, simul & vitare memento
crimen avaricie: nam sunt contraria famæ.

Pugnant inter se luxus & avaritia; nam alterum est profusi, alterum sordidi: utrumque vitium juxta fugiendum est, utpote quod foedam pariat famam: siquidem qui nimis parcunt, audiunt *xupatoris*, id est, cumini sectores, & *cunæ piperis*, id est, ficos divide, similiaque: qui luxus sua profundunt, nepotes & lurcones appellantur.

Loquaci parum credendum. XX.

Nolito quedam referenti credere semper :
Exigua est tribuenda fides, qui multa loquuntur.

Non statim fides habenda iis qui semper aliquid novi rumoris adserunt, deque aliorum factis renuntiant aliquid: parum enim credendum iis qui multa loquuntur; propterea quod huic vicio vanitas soleat esse admixta.

Ebrius vinum non accuser. XXI.

Quod potu peccas, ignoscere tu tibi noli :
Nam nullum crimen vini est, sed culpa bibentis.

Vulgus ita solet excusare sua peccata; Vinum in causa

fuit, bene potus hoc dixi. Verum tibi ipsi imputa, non vi-
no quod tuo vitio noxius fuit, non suo.

Amicis consilia credenda. XXII.

Confilium arcana tacito committe sodali.

Corporis auxilium medico committe fideli.

In rebus arcana & tacendis cave ne quemvis consulas,
sed eum duntaxat, cuius fidem in tacendo perspectam ha-
beas, ne non solum non opituletur, sed laedat etiam & in-
fameret. Neque enim corporis vitia cuivis aperias, sed me-
dico notæ fidei qui celet & succurrat.

Successus malorum ne te offendat. XXIII.

Successus indignos noli (tu) ferre molestie;

Indulget fortuna malis, ut laedere possit.

In hoc versu multi laborant : Quidam (S.) elidunt in
successus : verum tu si tollas tu dictionem placet hic super-
vacuam nihil supererit scrupuli: Ne te cruciet prosperitas
qua nonnunquam contingit indignis. Non enim illis favet
fortuna, sed insidiatur, & illicit, ut postea gravius laedat.

Futuros casus providendos. XXIV.

Prospice, qui veniunt hos casus esse ferendos:

Nam levius laedit quicquid praevideris ante.

Quicquid accidere potest homini, id antequam acci-
dat tecum meditare, ut ne subitura sit, si acciderit. Minus
enim cruciant mala qua non accident inopinanti.

Animus in adversis spe fovendus. XXV.

Rebus in adversis animum submittere noli :

Spem retine : spes una hominem nec morte relinquit.

Cum fortuna sevit, sustine te ipsum animi forritudine,
ac serva rebus secundis, nec abjicias spem, qua sola nec
morientem relinquit. Quamdiu enim anima est, spes est.
Et in pyxide Pandoræ, sola spes in labro habet. Item Ovid.
Vivere spes vidi, qui moriturus erat.

Opportunitas cum contingit, tenenda. XXVI.

Rem tibi quam noscis aptam, dimittere noli:

Fronte capillata, post est occasio calva.

Quoties fortuna offert commoditatem aliquam, que ti-
bi sit apta, statim arripe : Nam occasio frontem habet ca-
pillatam,

pillatam, ut ea parte teneri possit; verum si semel se vererit, ab occipitio calva est, ut jam apprehendi nequeat: hoc est, opportunitas cum contingit, teneri potest, non redit autem cum voles, si neglexeris. Hic admonendum illud, quod Graeci singunt de deo Καυρῷ, de quo nos copiosè in proverbiis.

Futura ex præteritis colligenda. XXVII.

*Quod sequitur specta, quodque imminet, antè videto
illum imitore deum, qui partem spectas utramque.*

Ex præteritis futura collige, ex præteritis bene secus-
ve gestis consilium cape, quo pacto futuris occursas. Ex-
emplo Iani dei Romani, quem bifrontem singebat anti-
quitas: quod oporteat prudentem virum ἀπόνω καὶ ἐπώνω, id
est, à fronte & a tergo (ut inquit Homerus) habere oculos,
illud autem sequitur nos, quod præterit, & à tergo est.

Vitæ ratio habenda. XXVIII.

Fortior ut valeas, interdum parcior es;
Pauca voluptati debentur, plura saluti.

Vitæ rationem moderare, magis ex salutis ac bonæ va-
letudinis ratione, quam voluntatis. Non enim in morbo
tantum oportet ab intemperantia cavere, verum etiam
cum recte valeamus, parcias utendum est rebus omnibus.
nempe somno, potu, cibo, Venere, Iusu, ne in morbum
incidamus. Et non nihil dandum est voluptati, multò plus
tamen saluti: qua perdita, pereunt simul & voluptates
omnes.

Multitudini cedendum. XXIX.

Judicium populi nunquam contempseris unus:
Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Nunquam optima placent multitudini: tamen sapien-
tis est non pugnare solum adversus universos. Nam frustrā
sapit, qui solus sapit, cum omnibus despere videatur.

Valetudo curanda. XXX.

Sit tibi præcipue, quod primum est, cura salutis:
Tempora ne culpes, cum sis tibi causa doloris.

Aucto omnia, bonæ valetudinis rationem habe, ne si tuā
intemperantia in morbum incideris, postea pudore rej-

eias culpam in cœli insalubritatem aut soli, sicuti vulgus solet: nam plerique morbi nobis accident ex intemperantia vitae.

Somnia non observanda. XXXI.

*Somnia nè cures, nam meus humana quod optat
cùm vigilat, sperans per somnum cernit id ipsum.*

Quidam anxiè observant sua somnia, & ex his de futuris æstimant; cùm somnia dormientium nascantur ex affectibus vigilantium, neque significant quid sit eventurum, sed quod aliquando cogitaveris dormienti representent.

DISTICHO RVM DE MORIB.

L I B . I I I . P R A E F A T I O .

 *Oc quicunque velis carmen cognoscere Lettor,
Haec præcepta feres, que sunt gratissima vita :
Instrue præceptis animum, nec discere cesses ;
Nam sine doctrinâ vita est quasi mortis imago.
Commoda multa feres : sin autem spreveris illud,
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.*

Hoc est præmii loco. Absque ratione bene vivendi, vita non est vita, sed simulacrum mortis. Hoc carmen utilissima vita præcepta tradit, si studeas agnoscere : sin spreveris, te ipsum contempseris, non scriptorem ; siquidem tuâ res agitur, non illius.

Rectè agendo aliorum linguam nè timeas. I.
Cùm rectè vivas, nè cures verbâ matorum :

Arbitriū nostrâ non est quid quisque loquatur.

Si male de te loquuntur mali, cùm tu nihil facias mali, esto contentus conscientiâ recte factorum : nam in te situm est ut bene agas; non est in te situm quomodo de te loquatur hic aut ille.

Amici crimen celandum. II.
Productus testis, salvo tamen antè pudore,

Quantumcumque potes celato crimen amici.

Si citeris testis in crimine amici, celabis pro virili malicio illius, itâ tamen ut ipse non lœdas famam tuam :

&

& tantum silentii dabis amicitiae, quantum patietur & fama tua, & testimonii religio.

Blandiloquentia suspecta. III.

Sermones blandos blosque caveremento:

Simplicitas veri sania est, fraus ficta loquendi.

Veritatis simplex est oratio, insidiosa est blandiloquentia, proinde suspecta semper esse debet prudentibus.

Ignava vita fugienda. IV.

Segnitiem fugito, que vita ignavia fertur:

Nam cum animus languet, consumit inertia corpus.

Ignava & otiosa vita fugienda est: nam torpor animi, corpori quoque sicut & languorem adducit; animi exercitatio, corporis quoque valetudini confert.

Animus fessus relaxandus. V.

Interpone tuis interdum gaudia curis,
ut possis animo quemvis sufferre laborem.

Animus seriis negotiis fatigatus, aliquando relaxandus est honestis ac moderatis voluptatibus, ut redintegratio viribus ad ferendas labores sufficiat: Nam, quod caret aeternâ requie durabile non est.

Malo animo neminem reprehendas. VI.

Alterius dictum aut fallum ne carceris unquam,

Exemplo simili ne te derideat alter.

Quod in alios feceris, hoc in te fieri ab aliis. Si libenter reprehendas aliorum facta dictave, tuo exemplo & alii in te utentur.

Hæreditas augenda. VII.

Quæ tibi sors dederit tabulis supraea notato,

Augendo serva; ne sis quem fama loquatur.

Quod tibi obvenit ex testamento tuorum, id serva, ne sis vulgo fabula. Quæ sors (supraea) id est, hæreditas dederit tibi, notato id est, inscribe tabulis testamentariis; vel notato id est, scripta tabulis ea augenda serva, id est, ita serva, ut augeas etiam: vulgus enim multa dicere solet in mortales, id est, in novas nactas divitias.

Senectus sit munifica. VIII.

cum tibi divitiae superant in fine senecte,

Munificus

Munificus facito vivas, non parcus amicis.

Est vitium hoc senibus peculiare, ut quod propius accedant ad mortem, hoc sint contractiores: (*superant*) id est, superflunt & abundant (*in fine senectae*) id est, in extrema senectute, quam decrepitam vocant. Tuna igitur dones, sed amicis, qui te foveant obsequiis.

Verba attendenda, non os loquentis. IX.

Vtile consilium dominus ne despice servi,

Nullius sensum, si prodest, tempseris unquam.

Propter auctoris humilitatem non est contemnenda salubris sententia. Nec spectandum est quis dicat, sed quid dicatur.

Præsenti utendum fortuna. X.

*Rebus & in censu, si non est, quod fuit ante,
Fac vivas contentus eo quod tempora præbent.*

Diminutâ fortuna tua, non est utendum eodem splendore quo prius, sed contentus eris eo genere vita, quod præsens fortuna tibi præbet, & quod adest, boni consules.

Vxor spe dotis non ducenda. XI.

Vxorem fuge ne ducas sub nomine dotis:

Nec retinere velis, si cœperit esse molesta.

(*Fuge*) id est, cave ne ducas *vxor* ē sub nomine dotis, id est, dotis causā. Et si duxeris dotatam, ne dotis respectu eam retineas, si tibi gravis sit, sed contempta dore, repudies. Quanquam id apud Christianos non habet locum.

Alieno sapere exemplo. XII.

Multorum disce exemplo, que facta sequaris,

Quæ fugias: vita est nobis aliena magistra.

Qui suis discunt periculis quid expediat, magna mercede discunt: sapiens ex aliorum vita sumit vivendi consilium: Hoc illi infamiam conflavit: cavebo ne quid simile faciam. Hoc illi bene cessit: imitabor.

Nihil ultra vires. XIII.

Quod potes id tentes; operis ne pondere pressus,

Succumbat labor, & frustra tentata relinquas.

Prius expende vires tuas, quam aggrediare negotium: ne postea vietus difficultate, turpiter relinquas, quod temere suscepisti.

Consen-

Consentire videtur, qui tacet. XIV.

*Quod nosī haud recte factū nolito tacere,
Ne videare malos imitari velle, tacendo.*

Noli dissimilare, si quid videris non recte fieri; videbis enim probare cūm files. Silentium enim aliquando consensus esse videtur.

Rigor favore temperandus. XV.

*Iudicis auxiliū sub iniquā lege rogato:
Ipse etiam leges cupiunt, ut jure regantur.*

Si premteris iniquā lege, hoc est, durā & inhumanā, confugas ad iudicis æquitatem; Non enim hoc est contra leges, sed ex mente legum, ut ad æquitatem redigantur & temperentur. Iniqua lex est, cūm summo jure contenditur; Veluti si pauper in vincula conjiciatur quod non alat patrem, cum lex dicat, Liberi parentes alant aut vinciantur. Aliquando lex durior est, ut terreat. In his iudex, hoc est, Prætor, aut Princeps potest succurrere.

Feras quæ culpa tua pateris. XVI.

*Quod merito pateris, patienter ferre memento:
Cumque reus tibi sis, ipsum, te judice, damna.*

Incommodum, quod tua culpa tibi accidit, non imputabis alii, quam tibi, & cum tibi sis conscius, damna te ipsum, tuique iudex esto & ea te poena dignum existimato.

Multæ legenda, sed cum iudicio. XVII.

*Multa legas facito, perleclūs perlege multa;
Nam miranda canunt, sed non credenda Poete.*

Multa quidem legas, sed cum iudicio. Non enim omnia vera sunt, quæ legis apud Poetas. Fortassis pro perlege legendum est perline, hoc est, dele, & corrige, etiamsi Plautus vertit, *ματηρίσθε*.

Modestè in convivio loquendum. XVIII.

*Inter convivas fac sis sermonē modestus,
Ne dicare loquax, dum vis urbanus haberi.*

In foro locus est eloquentiæ, in cubiculo silentiil; in conviviis alternis ac moderatis sermonibus uti convenit, iisque venustis & amoenis. Quidam, dum humanitatem affectant, loquacitate molesti sunt reliquis convivis, quibus non reliquunt loquendi spatium. Iracun-

Iracundia vxoris non formidanda. XIX.
Conjugis irate noli tu verba timere.
Nam lachrymis struit insidias, dum fæmina plorat.

Vxores lachrymas habent in promptu; his expugnant viros. Admonet igitur ne quid commoveamur hujusmodi lachrymis: fingunt enim eas sæpenumero, quod viros suos fallant, velut cum simulant se commoveri zelotypiâ, ut suum adulterium dissimulent, aut iratas se fingunt ei quem afflictum amant. Pro *noli tu*, legendum arbitror, *nolito*.

Quæsitis utendum, non abutendum. XX.
Vtere quæsitis, sed nè videaris abuti:
Qui sua consumunt, cùm deceat, aliena sequuntur.

Vtere quæ parâsti, non abutere, nè profusis bonis tuis cogatis vel impudenter rogare aliena, vel serviliter ex alieno vivere, vel periculose furari aliena.

Mors non formidanda. XXI.
Fac tibi proponas mortem non esse timendam;
Quæ bona si non est, finis tamen illa malorum est.

Mors vel ob hoc timenda non est, quod finis est omnium hujus vitæ malorum.

Vxor loquax, si proba, ferenda. XXII.
Vxor lingua, si frugi est, ferre memento:
Namque malum est nil vell: pati, nec posse tacere.

In amicis leviuscula quædam virtus ferenda sunt, si alioqui probi fuerint; velut in vxore, si paulò sit loquacior aut linguae procacioris, ferendum est, si alioqui pudica est & frugi, hoc est, suo fungens officio, maximè quod linguae morbus ei sexui peculiaris est. Malus est is qui nihil virtutis ferre potest in aliis, præsertim cùm res facilis sit tacere. Sic enim vxor desinet obgannire, si nihil respondas, quemadmodum solius est Socrates.

Pietas erga parentes. XXIII.
Dilige non agra charos pietate parentes:
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.
Pietas, amor, & cultus est erga parentes, patriam, Deum,
& si quis loco parentum est: quidam veluti legibus coacti,
colunt parentes, non ex animo. Dilige parentes charos pie-
tate

tate non regia.) id est, non coacte neque gravatim, sed prompte & alacriter: Et siquid inciderit dissidij inter parentes, ita alteri obsequaris, ut alterum non offendas; sed pietas tua careat omni molestiâ.

DISTICORVM DE MORIBVS LIB. IIII. PRAEFATIO.

*Ecuram quicunque cupi traducere vitam,
Nec vitiis benerere animam, qua moribus obsunt;
Hæc præcepta tibi semper relegendam memento:
Invenies aliquid, in quo te utare magistro.*

Et hoc præmium est quarti libri. Si vis esse liber ab omnibus vitiis, & nullius mali conscius vivere, hæc semper habebas præ manibus; in quibus aliquid invenies, in quo te ipso magistro possis uti, hoc est, ut ipse regas ac moderaris vitam tuam, adjutus his præceptis.

Divitiarum contemptus. I.

*Despice divitias, si vis animo esse beatus;
Quæ qui suspiciunt mendicant semper avari.*

Non jubet abjecere divitias, sed non magni facere: etenim qui has suspiciunt, hoc est, mirantur ac magnificiunt, dum non audent uti quæ possident, & semper aliquid accumulant, semper mendicant, hoc est, egéni sunt.

Vivere ad naturam optimum. II.

*Commoda nature nullo tibi tempora deerunt,
Si contentus es fueris, quod postulat usus.*

Si metiariis sumptus usu, hoc est, necessitate, non ambitione, neque voluptate, nunquam tibi deerunt commodites naturæ, quæ paucis contenta est, cum cupiditates mensum desiderant.

Res ratione agendæ. III.

*Sum sis incensus, nec rem ratione gubernes:
Toli fortunam, quæ non est, dicere cæcam.*

Si res male tibi succedunt tuapte negligentiâ, nè confessus culpam in Fortunam, & illam cæcam appelles, cædam tamen magis parum prospexeris. Potest accipi bifariam, quæ non est, id est, quæ nulla est: singunt enim mortales hanc

Deam,

Deam, cùm nulla sit. Aut Que non est, subaudi cæca.

Amor pecuniae ad usum. I V.

Dilige denarium, sed parcè diligere formas:

Quam nemo sanctus, nec honestus captat habere.

Amare pecuniam ad usum, prudentis est: amare ut formâ pascas oculos, avari ac dementis. Denarium volunt omnes, formam soli mali captant.

In valetudine nè opibus parcas. V.

Cùm fueris locuples, corpus curare memento:

Ager dives habet nummos, sed non habet ipsum.

Cùm agitur de corporis valetudine, nè tum parcas di-vitiis tuis. Etenim qui morbo non succurrit, nè minor pecuniam, is habet quidem nummos at scipsum non ha-bet, cùm male valeat. Mayult nummos esse salvos quam scipsum; & illis frui quam scipso. Fortasse pro sed legen-dum se.

Castigatio paterna ferenda. V I.

verbera cùm tuloris discens aliquando magistri:

Fer patriis imperium, cùm verbis exit in iram.

Vapulâsti puer à præceptore, cùm disceres literas; mul-tò magis ferre convenit, cùm pater te verbis objurgat. Tu-listi literatoris tyrannidem multò severiorem, feras & pa-tris imperium, qui etiam cùm irascitur, tamen à verberi-bus temperat.

Certa & utilia agenda. VII.

Res age que profunt: rursus vitare memento,

In quibus error inest, nec spes est certa laboris.

De quibus dubitas, ea nè feceris. Age illa, ex quibus ce-ta speratur utilitas Rursus in quibus falli possis, & ince-tum est profuturâne sint, an nocitura, ab iis abstineas.

Libentur donandum. VIII.

Quod donare potes, gratis concede reganti:

Nam recte fecisse bonis, in parte lucrorum est.

Dona libenter, si quid potes. Nam lucrum est non da-num, quod contuleris in bonos: & beneficium dando cepit, qui digno dedit. Redit enim cum scenore, quod pre-bo viro beneficeris.

Suspicio

Suspicio statim expedienda. IX.

*Quod tibi suspicuum est, confessim discute quid sit;
Namque solent, primò quæ sunt neglecta, nocere.*

Quæ suspicionem habent mali ea noli negligere; sed statim examina, & exquire cuiusmodi sint. Nam iniis facilius medeberis, si quid mali sit: at neglecta crescunt, & maximè laedunt postea. Veluti si suspicaberis amicum alieniore esse in te animo, ncli negligere quid sibi velit, sed excute unde hoc natum sit; & si quid est, statim occurre nascenti malo.

Venus abstinentiâ cohibenda. X.

*Cum te detineat Veneris damnoſa voluptas,
Indulgere gula noli, quæ ventris amica est.*

Cave ne duplices morbum tuum; unus enim utcunque fertur, duo simul ferri non possunt. Amare, damnoſa res damnoſa gula; quod si pariter utroque laboras malo superest ut mox ad egestatem redigaris. *Gulam* vocat studium exquisitorum ciborum, eamque dicit *veneris amicam*, quod per eam venter saginatur, res & fama decrescit.

Homo malus, fera pessima. XI.

*Cum tibi proponas animalia curia timere:
Vnum hominem tibi præcipio plus esse timendum.*

Cum tuā sponte putas omnes teras esse timendas, meo præcepto unum animal maximè timebis, nempe hominem. Nam nulla bellua magis homini nocet, quam homo homini.

Sapientia fortitudini præferenda. XII.

*Cum tibi prævalide fuerint in corpore vires,
Fac sapientias; sic tu poteris vir fortis haberi.*

Si natura dedit vires corporis, non statim vir fortis eris, nisi adjunxeris ingenii vim, hoc est, sapientiam; quam corporis robore recte utaris.

Amicus cordi medicus. XIII.

*Auxilium à notis petito, si forte laboras;
Nec quisquam melior medicus, quam fidus amicus.*

Corporis morbos aperi medico, animi morbos aperi fidelis amico. Ille pharmacis sanat, hic verbis. Alter, Si quid

quid morbi inciderit, magis amicum accerse, quam medicum.

Sacrificium, spiritus contribulatus. X IV.

Cum sis ipse nocens, moritur cur victimam pro te?

Stultitia est, morte alterius sperare salutem.

Veteres credebant expiari scelus commissum tua etiam pecude, quæ nihil commiserat, & pro alieno peccato innocens dabant penas, cum is, qui peccavit, potius mactari debuerit quam victima. Stulte autem sperabant alienam mortem sibi saluti fore, cum sua quæcumque mala de suo dependere oporteat.

Amicus ex moribus diligendus. X V.

Cum tibi vel socium, vel fidum queris amicum,

Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.

Amicus quem velis adjungere, non estimandus est censu, sed ex moribus. Idem oportet fieri in uxoribus.

Avaritia vitanda. X VI.

Vtere que sitis opibus, fuge nomen avari:

Quid tibi divitiae prosunt, si pauper abundas?

Frustra parasti divitias, si partis uti non audes, & inter magnas opes vivis inops. Nihil enim refert habere, si quæ habes nihil plus tibi prosunt, quam ea quæ non habes.

Voluptas iniuncta famæ. X VII.

Si famam servare cupis, dum vivis, honestam,

Fac fugias animo, quæ sunt mala gaudia vita.

Si cupis honestam tueri famam, noli amare voluptates inhonestas, nempe gulæ, libidinis, & similium.

Senem etiam delirum ne irriseris. X VIII.

Cum sapias animo, noli irridere senectam:

Nam quicunque senex, sensus puerilis in illo est.

Cum per ætatem vigeat ingenium tuum, & animi vis noli deridere senectutem, quæ minus animo valeat. Despicit enim omnis senex, & ad puerilem stultitiam reddit. Ætatis igitur vitium ferendum, non ridendum est.

Opes fluxæ, ars perpetua. X IX.

Disce aliquid: nam cum subito fortuna recedit,

Arts remaneat, vitamque hominis non deserit unquam.

Opes

Opes sæpenumero subira fortuna eripit homini, veluti incendio, ferro, bello, naufragio : verum articipi nos potest. Hæc itaque certissima possessio est, quæ semper & ubique te possit alere.

Mores ex verbis cogniti. XX.

Omnia perspicito tacitus, quæ quisque loquatur :
Sermo hominum mores & celat, & indicat idem.

Nulla res magis arguit & aperit vitam & ingenium hominis, quam illius oratio : hoc est certissimum animi speculum. Igitur si vis hominem cujusmodi sit cognoscere, perpende tecum qualis sit illius oratio. Sermo indicat mores hominis si loquatur ex animo : & celat idem, si vel tacet, vel dissimulanter loquatur.

Ars usu juvanda. XXI.

Exerce studium, quamvis perceperis artem :
Vt cura ingenium, sic & manus adjuvat usum.

Vt evanelcunt disciplinæ, nisi exercitatione confirmes, sic artificium opere confirmandum erit, nè excidat.

Vitæ contemptus. XXII.

Multum nè cures venturi tempora leti :
Non timet is mortem, qui scit contempnere vitam.

Si vis liber esse à metu moris, disce vitam non magni facere. Et (quemadmodum eleganter docet Aristoteles) nullius rei jucunda fructio est, nisi quam aliquo modo coatempsetis.

Discendum & docendum. XXIII.

Disce, sed à doctis, indoctos ipse doceto :
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.

Disce non à quovis, sed ab his qui possunt docere. Rursum quod ab aliis didiceris, id aliis imperi. Utilem enim rerum scientia non est premenda, sed per manus tradenda.

Bibendi ratio. XXIV.

Hoc bibe quod profit, si tu vis vivere saetas :
Morbi causa mali est homini quandoque voluptas.

Ne biberis supra vires. Brevis enim illa bibendi voluptas, sæpenumero conciliat homini molestum & diuturnum morbum.

Nè dannes quod probaveris. XXV.
*Laudaris quodcumque palam, quodcumque probaris,
 Hoc vide nè rursus levitatis crimine dannes,*

Levis & inconstans videberis, si, quod aliquando coram multis laudaris, idem postea dannes. Quod si mutatis sententiam, fac fileas. Fortasse pro *vide*, legendum est *fuge*. *Crimine*) id est, suspicione & cum vituperio.

Circumspectus sis in vtraque fortuna. XVI.
*Tranquillis rebus quæ sunt adversa caveto:
 Rursus in adversis melius sperare memento.*

Nè securus sis, cum fortuna tranquilla est, sed tempestatem cave. Rursus cum fortuna sævit, animum sustine spe melioris fortunæ, quæ successura sit. In secundis rebus timenda sunt adversa, nè sis supinus; in adversis speranda sunt latiora, nè deficias animo.

Studio crescit sapientia. XXVII.
*Discere nè cesses; curâ sapientia crescit:
 Rara datur longo prudentia temporis usu.*

Iuxta Solonis sententiam, Oportet senescere semper aliquid addiscentes. Nam (*rara*) hoc est, singularis & eximia prudentia contingit *longo usu*) id est, diuturnâ experientiâ ætatis. Quanquam mihi magis probatur, hic u sit sensus; semper disce; studio crescit sapientia. Nam pauci sunt, qui prudentes evadunt experientiâ rerum; vel quia paucis contingit diu divere, vel quia complures stultitiam non exuunt hâc vitâ. Certissima ac brevissima ad sapientiam via est doctrina.

Parcè laudandum. XXVIII.
*Parcél laudato: nam quem tu sepe probaris,
 Vna dies, qualis fuerit, monstrabit, amicus.*

Nè laudes amicum effusius, cuius non feceris periculum; siquidem ille saepius abs te laudatus, uno aliquo die declarabit alium fuisse se quam tu prædicaras.

Discere nè pudeat. XXIX.
*Nè pudeat, quæ nescieris, te velle doceri:
 Scire aliquod laus est, pudor est nil discere velle.*

Quidam stulte quodam pudore malunt semper nescire, quam

quām sensuē discere: cūm scire pulchrum sit, & pudendum nihil velle discere. Ergo honestum velle.

Rebus vtendū ad sobrietatem. XXX.

*Cum Venere & Baccho lis est & juxta voluptas:
Quod lautum est animo completere, sed fuge lites.*

Excerpe quod inest boni: fuge quod adjunctum est mali. Exhibilat potatio, diseruit curas, utere hāc communitate: sed rursus ebrietas incitat ad jurgia, hoc cave. Item Venus delectat: sed habet sua jurgia. Ama igitur absque dissidiis.

Tristibus & tacitis non fidendum. XXXI.

*Demissos animo, ac tacitos vitare memento:
Quā flamen placidum est, forsū latet altius unda.*

Tristes ac tacitos vita; videntur enim aliquid magni mali moliri: quemadmodum cāvendum est flumen cā parte quā tranquillum est, nam illud profundissimum esse solet. Itā Cæsar magis metuebat Brutum & Cassium, pallidos ac tacitos, quām Antonium ebrium.

Sors sorti conferenda. XXXII.

*Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum,
Alterius specta quo sis discrimine pejor.*

Quoties tādet te tuā fortis, confer eam cum aliorū fortunā: & videbis te nihil pejorem, hoc est, infeliciorem multis.

Vltra vires nihil aggrediendum. XXXIII.

*Quod potes id tenta, nam littus carpere remis
Tutius est multo, quām velum tendere in altum.*

Aggregere tutā magis quām magna. Tutius enim tutō navigare juxta littus, ac remis vti, quām passis velis periclitari in fluctibus. Nec enim omnibus favent venti fortunæ.

Cūm justo iniquè non contendendū XXXIV.

contra hominem justum prauè contendere noli.

Semper enim Deus in justas ulciscitur iras.

Noli pravè hoc est, malitiosè & datā operā, ac perversè contendere cum homine justo. Nam Deus nūquam hoc relinquit inustum.

Nè dannes quod probaveris. XXV.

Laudāris quodcunque palām, quodcunque probāris,
Hoc vide nè rursus levitatis crīmine dāmnes,

Levis & incons̄tans videberis, si, quod aliquando coram
multis laudāris, idem postea dāmnes. Quod si mutāsti
sententiam, fac fileas. Fortasse pro *vide*, legendum est
fuge. Crīmine) id est, suspicione & cum vituperio.

Circumspectus sis in vtraque fortuna. XXVI.

Tranquillis rebus quæ sunt adversa caveto:

Rursus in adversis melius sperare memento.

Nè securus sis, cùm fortuna tranquilla est, sed tempe-
state in cave. Rursus cùm fortuna fævit, animum sustine
spe melioris fortunæ, quæ successura sit. In secundis re-
bus timenda sunt adversa, nè sis supinus; in adversis spe-
randa sunt lætiora, nè deficias animo.

Studio crescit sapientia. XXVII.

Discere nè cesses; curâ sapientia crescit:

Rara datur longo prudentia temporis usu.

Iuxta Solonis sententiam, Oportet senescere semper ali-
quid addiscentes. Nam (*rara*) hoc est, singularis & exi-
mia prudentia contingit longo usu) id est, diuturnâ expe-
rientiâ ætatis. Quanquam mihi magis probatur, hic u-
sit sensus; semper disce; studio crescit sapientia. Nam
pauci sunt, qui prudentes evadunt experientiâ rerum; vel
quia paucis contingit diu divere, vel quia complures stul-
titiam non exunt hâc vitâ. Certissima ac brevissima ad
sapientiam via est doctrina.

Parcè laudandum. XXVIII.

Parcè laudato: nam quem tu sæpe probāris,

Vna dies, qualis fuerit, monstrabit, amicus.

Nè laudes amicum effusiūs, cuius non feceris periculum;
siquidem ille sæpius abs te laudatus, uno aliquo die de-
clarabit alium fuisse se quam tu prædicâras.

Discere nè pudeat. XXIX.

Nè pudeat, quæ nescieris, te velle doceri:

Scire aliquid lausest, pudor est nil discere velle.

Quidam stulte quodam pudore malunt semper nescire,
quam

quām semel discere: cūm scire pulchritum sit, & pudendum nihil velle discere. Ergo honestum velle.

Rebus vtendū ad sobrietatem. XXX.

Cum Venere & Baccho lu est & juncta voluptas:

Quod lautum est animo completere, sed fuge lites.

Excerpe quod inest boni: fuge quod adjunctū est mali. Exhilarat potatio, diseruit cūras, utere hāc commōditate: sed rursus ebrietas incitat ad jurgia, hoc cave. Item Venus delectat: sed habet sua jurgia. Ama igitur absque dissidiis.

Tristibus & tacitis non fidendum. XXXI.

Demissos animo, ac tacitos vitare memento:

Quā flamen placidum est, forsan latet altius unda.

Tristes ac tacitos vita; videntur enim aliquid magni mali moliri: quemadmodū cāvendum est flumen eā parte quā tranquillum est, nam illud profundissimum esse solet. Itā Cæsar magis inctuebat Brutum & Cassim, pallidos ac tacitos, quām Antonium ebrium.

Sors sorti conferenda. XXXII.

Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum,

Alterius specta quo sis discrimine pejor.

Quoties tādet te tux sortis, confer eam cum aliorum fortunā: & videbis te nihil pejorem, hoc est, infeliciorem multis.

Vltra vires nihil aggrediendum. XXXIII.

Quod potes id tenta, nam littus carpere remis

Tutius est multo, quām velum tendere in altum.

Aggregere tuta magis quām magna. Tutius enim tutō navigare juxta littus, ac remis vti, quām passis velis periclitari in fluctibus. Nec enim omnibus favent venti fortunæ.

Cūm justo iniquè non contendendū XXXIV.

contra hominem justum praece condendere noli.

Semper enim Deus in justas ulciscitur iras.

Noli pravē hoc est, malitiosē & datā operā, ac perversē contendere cum homine justo. Nam Deus nūsq̄um hoc relinquit inustum.

Fortuna utraque æquè ferenda: XXXV.

Ereptis opibus noli gaudere querendo :

Sed gaude potius, tibi si contingat babere.

Si divitiae contingant, gaude; si creptæ fuerint, nolito cruciari, sed tunc utere philosophiâ. Neque enim tantum boni habent, ut sit admodum dolendum, si perierint; neque rursus tantum mali, ut non sint libenter accipiendæ, si forte contigerint. Constat carmen esse depravatum: Arbitror legendum, *Noli mævere querendo.* Porro querendo non est à quero, sed à queror deponenti verbo.

Ab amico quid ferendum. XXXVI.

Esi jaclura gravis, quæ sunt, amittere damnis :

Sunt quædam, quæ ferre decet patienter amicum.

Si verbulo lœdat amicus, ferendum est. At damna rerum nemo potest æquo animo ferre. In his igitur cavendum nè lœdamus amicum.

Temporinon confidendum. XXXVII.

Tempora longa tibi noli promittere vita :

Quocunque ingredieris, sequitur mors corporis umbra.

Nemo potest sibi longævitatem promittere: cum mors hominem quoctunque eat non aliter insequatur, quam umbra corpus. Fortasse legendum *Corpus ut umbra.*

Deus quibus placandus. XXXVIII.

Thure Deum placat, vitulum sine crescere arato :

Nè credas placare Deum, dum cæde litatur.

Non gaudet Deus morte pecudum, ergo thure litan-dum est illi, hoc est, renoxia, & minimi sun. ptus. At hodie plerique Christianorum, licet apud hos sublatu-s sit mos immolandi pecudes, tamen Deum ac Divos sibi tan-tum non devinctos esse putant, si eis gemmas, aurum, argen-tum, serica suspenderint, vel ostentanda tantum, vel in luxu paucorum vertenda: immemores, hæc semper à sanctis fuisse contempta, & si forte obtigrint, in egenium usus fuisse effusa.

A potentioribus lœsus dissimula. XXXIX.

Cede locum lœsus fortunæ, cede potentiis :

Cedere qui potuit, prodeesse aliquid valebit.

Qui

Qui rem habet cum proceribus, quoniam prodesse possunt in multis, necesse est, ut aliquando müsser injurias, id est, tacitus ferat. Lædunt enim aliquando potentes, & tyrannidem exercent. Hic igitur prudens illis debet cedere, ut postea per illos, suis prodesse possit. Nam si resistens iediderit eos hostes, nec sibi, nec suis prodesse poterit.

Cagista teipsum. XL.

Cum quid peccaris, castiga te ipse subinde:
Vulneratum sanas, dolor est medicina doloris.

Vbi senseriste alicubi peccatis, statim penas sumito de teipso, & noli tibi ignoscere: teipsum objurga, tibi ipsi laboris aliquid indicito. Nam, ut in sanandis vulneribus dolor dolore sanatur; siquidem ne doleat vulnus, infundis acria quæ mordent: sic ista reprehensio, tametsi amara est, tamen medetur vitio animi.

Amicus mutatus non vituperandus. XL I.

Damnavis nunquam post longum tempus amicum.

Mutavit mores: sed pignora primam memento.

Si is, cum quo tibi fuit diutina consuetudo, forte mutatis moribus, aliis esse coepit, hoc debes tribuere veteri necessitudini, ne vituperes cum, etiamsi non est dignus, qui ametur.

Beneficiorum collatio attendenda. XL II.

Gratior officiis quod sis magè, charior esto:

Ne nomen subetas, quod dicitur officiperda.

Vt sis charus omnibus, esto gratus. *Officiis*) id est, beneficiorum & benemeritis. Invisum enim apud omnes est non omnibus officiperda. Sic enim vocant eum, in quem collocatum officium perditur. Nihil enim tam perit, atque id quod onseritur in ingratum.

Suspicionem talle. XL III.

Suspiciens caveas, ne sis miser omnibus horis:

am timidus & suspicis aptissima mors est.

Qui sibi singit periculum, is nunquam non miser vivit. Nihil ligitur huic aptius, quam mors; quandoquidem ea potest jucundè vivere. *Suspiciens*, hic accipitur activè & suspicio. Qui

Humanitas erga servos. XLIV.

Cum fueris servos proprios mercatus in usus,
Et famulos dicas; homines tamen esse memento.

Sic utare servi tuis, licet emptis, ut memineris homines esse, non pecudes: quod empti sunt, fortunæ tuis; quod homines sunt, in hoc tibi sunt pares.

Occasionem rei commodæ nè prætermittas. XLV.

Quamprimum rapienda tibi est occasio prima:
Nè rursus queras, que jam neglexeris antè.

Occasio, quam antè dixit frontem habere capillatam, statim est arripienda: nè si se subduxerit, frustra queras posteaquam priùs contempseras.

Non lætandum de repentina obitu. XLVI.

Morte repentina noli gaudere malorum:
Felices obeunt, quorum sine crimine vita est.

Si mali subiò moriantur, dolendum magis est, quam gaudendum. Gaudendum potius in morte bonorum, quorum mors felix est. Vel sic, Si videris malos subito tolli, noli gaudere. Contingit idem bonis & innocentibus, ut intelligas hoc casu accidere, non vindictâ numinis.

Pauper simulatum vitet amicum. XLVII.

Cum conjux tibi sit, nec res, & fama laboreti;
Vitandum dicas inimicum nomen amici.

Si pauper habueris uxorem quæ laboreti famâ, hoc est de qua homines male loquuntur, (ducas) id est, exsistente nomen amici vitandum esse, ut pote inimicum famæ tui videberis enim prostituere uxorem hoc prætextu, & hoc nominis e divites pauperum uxores captant. Tamen potest & aliis esse sensus, nimisrum hic: Si tibi sit uxor satis lauta famaque secunda, noli te dare in familiaritatem potentum, nè quid labis uxori tibique contrahas.

Iunge studium. XLVIII.

Cum tibi contingat studio cognoscere multa:
Fac discas multa, & vites nescire doceri.

Quo plura didiceris, hoc plura stude cognoscere, ne videaris indocilis ullius rei.

Brevitas memoriae amica, X LIX.

Miraris verbis nudis me scribere versus?

Hos brevitatis sensus fecit confungere binas.

Sententia nudis verbis explicanda est: melius enim meminimus quæ brevia sunt: Idcirco nudis verbis singula præcepta singulis distichis complecti voluit, ut apertior esset & brevior.

DICTA SAPIENTVM, E GRÆCIS VT
habentur, à nescio quo Græculo utcunque colle-
cta, vel confusa potius, Erasmo interprete.

PERI ANDRI CORINTHI.

Mnibus placero.	Ea facito, quorum non pos-
Periculosa teme-	fis paenitere.
ritas.	Quod justum est imitare.
Semper volup-	Bene meritos honora.
tates sunt mortales;	Calumniam oderis.
nores autem immortales.	Cùm errantis muta cōsilium.
Amicis adversā fortunā v-	Omnibus te ipsum præbe.
tentibus idem esto.	Magistratus metue.
Lucrum turpe res pessima.	Quicquid promiseris facito.
Infortunium tuum celato,	Age quæ iusta sunt.
voluptate afficias inimicos	Principibus cede.
Veritati adhæreto.	Ajure jurando abstine.
Violentiam oderis.	Laudato honesta.
Voluptati tempora.	Beneficium repende.
Pietatem sectare.	Bona res quies.
A vitiis abstine.	Liberos institue.
Supplicibus misericors esto.	Litera oderis.
Sapientiam utere consuetu-	Audi quæ ad te pertinent.
dine.	Responde in tempore.
Bonos in pretio habeto.	Mē cui invidcas.
Probrum fugito.	Oculos moderare.

Spem foye.	Mortalia cogita.
Affabilis esto,	Ne prior injuriam facias.
Diuturnam amicitiam cu- stodi.	Mortuum nè rodito.
Concordiam sectare.	Confule inculpatè.
Nè loquaris ad gratiam.	Te ipsum nè negligas.
Nè temporī eredideris.	Mortem oppete pro patria.
Nè quavis de re doleas.	Ex ingenuis liberos crea.
Seniorem reverere.	Areanum cela.
Parcito tanquā immortalis.	Opportunitatem expecta.
Sperato tanquam mortalis.	Largire cum utilitate.
Nè effteraris gloriā.	Dolorem fuges.
Cede magnis.	Amicis utere.
	Delecta amicos.

BLANTIS.

In speculo teipsum contemplare, & si formosus apparebis, age quæ deceant formam: si deformis, quod in facie minus est, id morum pensato pulchritudine.

De numine nè male loquare, quid sit autem ausculta.
Auditio multa, loquere pauca.
Prìus intellige, & deinde ad opus accede.
Nè ob divitias laudāris virum indignum.
Persuasione cape, non vi.

Compara in adolescentia quidem modestiam, in senectute vero sapientiam.

PITTACI MITYLENAEI.

Quæ factus es, ea nè præ- Desidiosus nè esto.
dixeris: frustratus enim Nè contendere cum parenti-
rideberis. bus, etiam si justa dixeris.
Depositum redde. Nè geras imperium prius-
A familiaribus in minutis quam parere didiceris.
rebus Iesus feras. Infortunatum nè irriseris.
Amico nè maledixeris. Qua fieri non possunt, cave
Vxori dominare. nè concupiscas.
Quæ feceris parentibus, ea Nè festinaveris loqui.
dem à liberis expecta. Nosce te ipsum.

Ante omnia venerare nū- Legibus pare.
men. Nè quid nimis.
Parentes reverere. Auditō libenter.
Vcluptatem coerce. Inimicitiam solye.
Inimicum nè putes amicum Vxorem ducito ex æquali.
Inter amicos nè sis judex. bus : nè si ex dictioribus dux-
Nè lingua præcurrat men- eris, dominos tibi pares, non
tem. affines.

CLEOBVL I LINDII.

Nè sis unquam elatus. fiscere.
Libros revolve. Lapis , auri index : aurum,
Iustē judicato. hominum.
A maledicentiā temperato. Mendax calumnia vitam
Parentes patientiā vince. corruptit.
Inferjorem nè reiicias. Mendaces odit quisquis pru-
Nè teipsum præcipites in dens ac sapiens.
discriten. Domus curam age.
Res amici diligas, & perinde Liberos tibi charissimos e-
serves ut tuas. rudi.
Quod oderis, alteri ne fece- Bonis benefacito.
ris. Suspicionem abjicio.
Nè cui miniteris : est enim Beneficii accepti memen-
muliebre. to.
Citiūs ad infortunatos ami- Alienā nè concupiscas.
cos quam fortunatos pro- Voto nihil pretiosius.

CHILONIS LACEDAEMONII.

Nosce teipsum. Nè cui invideas mortalia.
Temperantiam exerce. Turpia fuge.
Tempori pare. Iustē rem para.
Multitudini place. Sapientiā utere.
Moribus probatus esto. Nè quid suspiceris.
Oderis calumnias. Nè fueris onerosus.

SOLONIS ATHENIENSIS.

Deum cole. Veritatem sustineto.
Amiçis succurre. Legibus pareto.
Iracundiae

Irarundiae moderare. Nè jurato.
 Malos odio prosequitor. Cogita quod justum est.
 Parentes reverere. Virtutem laudato.
 Nemini invideto.

THALETIS MILESII.

Principem honora.	Sursurone ex ædibus ejice,
Similis tui sis.	Amicos probato.
Quod adeat, boni consu-	Nemini promittito.
lito.	A vitiis abstineto.
Gloriam sectare.	Vitæ curam age.
Pacem dilige.	Laudatus esto apud omnes.

DICTA SAPIENTVM EX AVSOM
NI CARMINE, ATQVE IN HIS EX-
TREMA SENTENTIA FERE SEM-
per est gemina, & disticho comprehenditur.

PERIANDRI, Carmine Phaleucio.

Unquam discrepat utile à decoro.
 Id est, nihil utile quod non est honestum.
Plus est sollicitus, magis beatus.
 Id est, quo quisque ditior, hoc magis sollici-
 tus vivit.

*Mortem optare malum, timere pejus.**Miser est, qui rædio vitæ mortem optat: sed miserior,
 qui semper timet mortem.**Faxis ut libeat, quod est neceſſe.**Quod necesse est facere, fac ut libenter facias.**Multis terribilis, caveto multos.**Quem multi timent, is multos timeat necesse est.**Si fortuna juvat, caveto tolli.**Si fortuna tonat, caveto mergi.**Ne extollaris fortunæ prosperitate: In rebus adversis
 nè frangaris animo.*

BIANTIS,

BIANTIS, Carmine Heroica.

Quemam summa boni? Mens, que sibi conscientia recti.
Id est, quid optimum? Animus bene sibi conscientius.
Pernicies homini que maxima? Solus homo alter.

Id est, homini maxima pernicies est ab homine.

Quis dives? Qui nil cupiat. **Q**uis pauper? Avarus.

Dives est, non qui multa possidet, sed qui suâ sorte contentus est. Avarus omnis pauper est, qui, quod habet, non habet.

Quae dos matronis pulcherrima? Vita iudica.

Mulier, etiam pauper, indotata non est, si casta est.

Quae casta est? De qua mentiri fama veretur.

Casta non est, de qua fama turpiter loquitur.

Quod prudentis opus? Cùm possit, nolle nocere.

Quod stulti proprium? Non posse & velle nocere.

Proprium prudentis est, etiam cùm possit, nolle tamen ulcisci. Malus, etiam cùm non possit, optat tamen lædere.

PITTACI, carmine Iambico trimetro.

LOQUI ignorabit, qui tacere nesciet.

Ejusdem est artis, recte tacere, & recte loqui.

Bono probari malo, quam multis malis.

Non refert quam multi laudent te, sed quales; nam, ab improbis laudari, vituperari est.

Demens superbis invidit felicibus.

Stultitia est, cruciar felicitate malorum, quasi in vulgaribus bonis sita felicitas.

Demens dolorem ridet infelicium.

Æquè stultum est gaudere calamitate malorum, quasi non & ante fuerint infelices.

Fareto legi quisquis legem sanxeris.

Quod aliis præscriperis, ipse servato.

Plures amicos re secundâ compares:

Paucos amicos rebus adversis probes.

Prospera fortuna conciliat multos amicos: at reflante fortunâ pauci manent, sed synceri.

CLEOBVL, Carmine Alclepiadeo,

Quanto plus liceat, tanto libeat minus.
Quo potentior es, hoc magis cave ne quid pecces; &
quo plus tibi permittunt homines ob priscipatum, hoc ip-
se minus permittas tibi.

Fortune invidia est, immeritus miser.

Cum bonis male est, fortunæ impunitur, cum ea sepe
magnatum sit culpa.

Felix criminibus nullus erit diu.

Felicitas malo parta, non est diurna.

Ignescit alius multa, nibil tibi.

In alios lenis esto, in te ipsum severus.

Pareit, quisque bonis prodere vult bonos.

Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is servat,
non perdit quos prodit. Quanquam suspicor legendum.
Parcit quisque bonis, perdere vult malos.

Ut sit sensus, Qui malos ac nocentes afficit supplicio,
is misericordia bonorum & innocentium, quos ab horum vi-
olentia liberat. Et (quisque) positum est pro (quisquis.)

Majorum meritis gloria non datur :

Turpis sepe datur fama minoribus.

Laus parentum non tribuitur posteris: at probra pa-
rentum sepe objiciuntur liberis.

CHILONIS, CARMINE CHORI-

ambico, ex choriambris tribus & Amphi-
bracho, videtur Soradicum.

Olo minor me timeat, despiciatque major.

Sic est moderanda vitæ ratio, ut nec
interioribus sis formidini, quod est ty-
rannicum; nec superioribus contemp-
tui, quod est abjectæ fortunæ.

Vive memor mortis, immemor ut sis salutis.

Sic fuge turpia quasi hodie moriturus: Sic cura honesta
studia, quasi semper victurus. Quando hic versus deprava-
tus est, suspicor ita legendum;

Vive

Vive memor mortis, ut sis memor & salutis. Aut sic :

Vive memor mortis, nè sis immemor & salutis.

Trifia cuncta exsuperes, aut animo, aut amico.

In rebus adversis, aut amici consuetudine pelle moerorem, aut animo te sustine.

Tu bene si quid facias, non meminisse fas est.

Benefacta tua prædcent alii.

Grata senectus homini, quæ parvus juventus :

Illa juventus gravior, quæ similia senectæ.

Flotida senectus simillima est adolescentiae : morosa juventus simillima est senectuti.

S O L O N I S , Carmine Trochaico.

Dico tunc vitam beatam, fata cum peracula sunt.

Nemo beatus, nisi qui feliciter diem oblerit.

Par pari jugato conjux, dissidet, quod impar est.

Firmissima est amicitia quæ inter paros coiit.

Non erunt honores unquam fortuiti munieris.

Honos verus virtutis est præmium, non munus fortunæ.

Clam coarguas propinquum, sed palam laudaveris.

Amicum laudato palam, sed errantem occulte corrripe.

Pulchrius multi parari, quam creari noblem.

Clarius est nobilitas quæ ipse tuis virtutibus tibi parari, quam quæ ex majorum imaginibus contigit.

Certa si decreta sors est, quid cadere proderit?

Sive sunt incerta cuncta, quid timere convenit?

Si fatum vitari non potest, quid prædest præscire? si in certum, stultum est timere quod an eventurum sit nescias.

T H A E L T I S , versu Pentametro.

Urpe quid ausurus, te sine teste tirat.

Quod apud alium puderet facere, nè solus quidem ausus facere, veluti te ipso teste.

Vita perit, mortis gloria non moritur.

Etiam post mortem vivit gloria beneficiorum.

Quod facturus eris, dicere sustuleris.

Sile, si quid est in animo facere, nè quis impedit.

Crux est, si metuas, vincere quod nequeas.

*Auget sibi molestiam, qui timerit, quod vitari non potest.
Cum verè obfargas, sic inimicē juvas.*

Præstat verè carpi ab inimico, quam falsò laudari ab amico.

Nil nimium, satis est, nè sit & hoc nimium.

Nè quid nimis; nam modus omnibus in rebus est optimus.

Sequuntur *Mimi Publiani ab Erasmo
castigati & elucidati.*

ERASMVS ROTEROD. Lectori S. D.

IN hos depravatissimè scriptos reperi commenta-
riolos, longè prodigiosiores quam in Catonem,
qui neque cœlum neque terram attingerent, & ta-
men accuratissimè depictedos, cœrem sacram. O se-
culum illud infelix! Sunt plerique Senarii Iambi-
ci, sed latine comœdia libertatem non fugientes: si
quod diversum genus inciderit, annotabimus. Ce-
terum qui scire volet à quam portentosis mœndis
hos Mimos vindicaverimus, is conserat cum iis
quos ante nostram editionem habebant vulgati co-
dices. Vale Lector, & fruere.

*Lienum est omne, quicquid optando evenit.
Sensus est, Id quod nostro studio para-
tur, verè nostrum est: quod votis con-
tingit, alienum est; nempe quod fortu-
na possit eripere.*

Ab alio expelles, alteri quod feceris.

Qualis fueris in alios, tales alii futuri sunt in te.

Animus

Animus vereri qui scit, scit tutò aggredi.

Qui intelligit periculum, is novit cavere periculum : temeritas autem periculose rem aggreditur, quia nescit timere.

Auxilia humilia, firma consensus facit.

Concordia fortia facit, etiam quæ sunt imbecilla : contraria, discordia maximas opes debilitat.

Amor animi arbitrio sumitur, non ponitur.

Nobis in manu est, non incipere amare, ubi cœperis, jam illi servus es, nec potes excutere cum velis.

Aut amat, aut odit mulier : nihil est tertium.

Mulier nimis est vehementis in utramque patrem, animal affectibus obnoxium. Quanquam hujusmodi viros etiam non paucos reperias, nimis in utramque partem vehementes.

Ad triplum partem strenua suspicio.

Qui parùm sunt felices, magis laborant suspicione : Vel sic ; Suspicio plerumque vergit in partem deteriorum.

Strenua hic titam ac propensam significat.

Ames parentem, si æquus est : si aliter, feras.

Bonum parentem ama : difficilem tolera, vel ob hoc, quia pater est. Æquus dixit, pro commodo & humano.

Afficere oportet quod possis deperdere.

Serva quod nolis perire : Oculus autem, hoc est, præsens domini, optimus rei custos.

Amici vitia si feras, facis tua.

Tibi imputabitur quicquid peccat amicus, cum non admones.

Alienam homini ingenuo acerba est servitus.

Aliis servire, durum est ei qui liber sit natus, & aliis imperare solitus.

Absentem laedit, cum ebrio qui litigat.

Mens enim ebrii non adest, cum quā loquendum est : Itaque perinde est ac si non adesset ipse.

Amans iratus multa mentitur sibi.

Multa enim constituit in animo, quæ non præstat poena. Ego ne illam, quæ me ? quæ illum ?

Avarus

Avarus ipse miseria causa est sua.

Nam suā sponte & volens pauper est.

Amans quid cupiat, scit; quid sapiat, non videt.

Amans sine judicio cupid, nec expendit salubre sit an perniciosa id quod cupid.

Amans quod suspicatur vigilans, somniat.

Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt, & inani spe sibi blandiuntur.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Tristia facile sparguntur in vulgus; quae recta sunt & honesta, vix creduntur.

Amor extorqueri non potest, elabi potest.

Amor non potest subito vique expelli, sed paulatim potest elabi.

Ab amante lachrymis redimas iracundiam.

Amans iratus lachrymis placatur.

Aperiē mala cūm est mulier, tum demum est bona.

Fucatum & fraudulentum animal est mulier, eaque minime noxia cūm palam est mala. Indicat nullam esse bonam.

Avarum facilē capias, ubi non sis idem.

Avarum non potest ferre avarus. Vel, Facilē fallas avarum, nisi sis idem quod ille est, id est avarus & ipse.

Amare & sapere vix Deo conceditur.

Non est ejusdem amare & sanx mentis esse. Perinde quasi velis cum ratione insanire, quemadmodum habet Terentius.

Avarus nisi cūm moritur, nihil reflē facit.

Etenim cūm moritur, tum demum permittit alios suis opibus frui.

Astutēdum celatur, se etas indicat.

Senectus celari non potest. Nisi forte sic legendum est. Astu crimen celatur, se etas indicat. Tempus enim aperit omnia.

Avarus damno potius quam sapiens dolet.

Sapiens non cruciatur damnis rerum, sed is qui magni facit pecuniam.

Avar

Avaro quid mali optes, nisi ut vivat diu?

Propterea quod miserimè vivat. *Summum igitur malum optat avaro, qui optat diutinam vitam.*

Animo dolenti nihil oportet credere.

Quam diu doles, nè quid tibi ipsi fidas; nihil enim sani suadet dolor: expecta donec residat ægritudo, tum statue quid velis loqui aut facere.

Alienum nobis, nostrum plus aliis placet.

Suz quemque fortis poeniter. Aliena miratur verbis duntaxat, cæterum si ad rem ventum sit, pauci velint cum aliis commutare.

Amare juveni fructus est, crimen seni.

Amor voluptas est in juvene, scelus in sene, non voluptas Anus cùm ludit, morti delicias facit.

Anum vicinam morti non decet lusus: videtur enim mortem delectare velle,

Amoris vulnus, idem qui sanat, facit.

Desiderii vulnus sanat idem, qui facit, si sui copiam facit. Allusit ad Telephi fabulam.

Ad pœnitendum properat, citò qui judicat.

Nè statim pronunties: nam præcipitati judicii sèpe pœnitent.

Amicos res opima parant, adversa probant.

Et hoc carmen depravatum est, fortè sic legendum: Amicum opime res parant, tristes probant. Secunda fortuna conciliat amicos, adversa explorat, facti sunt an veri.

Aleator quantò in arte est melior, tanè est nequior.

Hoc est carmen Trochacium. In malâ re quod magis excellis, tamè tæclarior es: veluti miles quod melior est, hoc vir nequior.

Arcum intensio frangit, animum remissio.

Arcus frangitur, si nimil tendas. Animi vites augentur exortatione, otio franguntur.

Bis est gratum, quod opus est, ultro si offeras.

Beneficium precibus extortum, magnam gratiæ partem perdidit: quod vltro eblatum est, id bis gratum.

Beneficium dare qui nescit, injuste petit.

Non debet uti beneficiis aliorum, qui ipse nemini beneficit.

Bonum est, fugienda a spicere alieno in malo.

*Idem Plautus, Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.
Quid tibi sit fugiendum, id dilecas non tuo malo, sed ex
aliorum malis exemplum sumito,
Beneficium accipere, libertatem vendere est.*

Felicius est dare quam accipere : perdit enim libertatem quisquis utitur alterius beneficio.

Bona nemini hora est, ut non alicui sit mala.

Nulla fortuna secunda est, quæ non alicujus malo contingat.

Bis cuique mori est, alterius arbitrio mori.

*Mortem naturalem æquiore animo ferunt homines,
adactam gravius,*

Beneficia plura recipit, qui scit reddere.

Logratis nemo plura committit; quos experimur gratos, in hos majora conferimus.

Bis peccas, cum peccanti obsequium accomodas.

Nam & illum adiuvas, & te ejusdem malefacti reū facis.

Bonus animus Iesus gravius multò irascitur.

Lenis animus cum incandescit, vehementius commovetur.

Bona mors est homini, vita quo extinguit mala.

Miseris mors est optanda quoque, ut quæ finem adserat malorum.

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

Hunc verbum nominatum citat Aulus Gellius inter Mimos Publianos.

Blanditiâ, non imperio, sit dulcis venus.

Iucundum est, cum ex animo quis redamatur, non cum extorquetur mulieris obsequium.

Bonus animus nunquam erranti obsequium accommodat.

*Qui probus est ipse, nunquam alteri peccanti assentitur.
Beneficium se dedisse qui dicit, petit.*

*Commemoratio beneficij dati, est reposcentis gratiam.
Coniunctio animi maxima est cognatio.*

Arctius alligat mutua benevolentia, quam affinitas sanguinis. Forte versicus hic ita legendus est.

Benevolus animus maxima est cognitio.

Nam & hoc modo carmen constat, & in hac litera, nem. pè B. reperiebatur.

Beneficium sepe dare, docere est reddere.

Qui saepius bene meretur de aliquo, is provocat ad gratitudinem qudam pertinaciam benefaciendi.

Bonitatis verba imitari, major malitia est.

Qui malus est & bene loquitur, is plusquam malus est.

Bona opinio homini tutior pecunia est:

Tutius est habere bonam famam, quam dixitias.

Bonum, tamet si suprimitur, non extinguitur.

Veritas & justitia premi possunt ad tempus, sed emergunt postea.

Bis vicit, qui se vincit in victoria.

Qui moderatè utitur victoriā, is vincit, primum hostem, deinde animum.

Benignus etiam dandi causam cogitat.

Qui liberalis est, non expectat ut rogetur, sed ultro querit occasionem largiendi.

Bis interimitur, qui suis armis perit.

Magis nobis dolet calamitas, cuius ipsi ministravimus occasionem. Veluti si quis hominem evehat ad magistrum, a quo postea subvenietur.

Bene dormit, qui non sentit quam male dormist.

Cum abest sensus mali, nihil est mali. Velut si quis alto omnino obrutus, non sentiat incommoditatem strati.

Bonorum crimen est officiosus miser.

Si calamitosus est, qui recte vivit, hoc imputatur virtuti cui dicunt adversari fortinam. Vel sic; Quum eger necessariis vir probus, in dedecus vergit bonorum virorum, qui virtutis non habeant honorem.

Bona fama in tenebris, proprium splendorum obtinet.

Dedecus recte factorum non potest obscurari: lucet enim in ipso pectore, si non respondet opinio populi.

Gene cogitata si excidunt non occidunt.

**Quod recte proposueris, etiamsi ad tempus excidit,
animo tamen non omnino perit.**

Bene perdit summos, judici cùm dat nocens.

**Qui corruptit judicem pecuniâ, cùm sit nocens, per-
dit eam, sed suo bono : proinde bene perdit.**

Bonis nocet, quisquis pepercit malis.

**Fit injuria bonis, cùm impunitas datur malis. Pauci-
ores enim boni futuri sunt, si liceat impunè malos esse.
*Bono iustitiae proxima est severitas.***

**Severitas enim est iustitiâ rigidor & exactior, vergens
tamen ad clementiam.**

Bonum apud virum citò moritur iracundia.

**Apud malos viros ira tardissimè senescit, apud bonos
citò.**

Bona turpitudine est, quæ periculum indicat.

**Aut sic : Quæ periculum vindicat. Satius est pudere,
quam pigere, pudor utilis est, per quem arcemur ab his
quæ periculose fecerimus.**

Bona comparat præsidia misericordia.

**In alios misericors, meretur ut in ipsum faventes sint
alii, si quid adversi acciderit.**

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

**Vilescit quod consuetum esse cœperit. Bonis rebus ni-
hil deber esse charius. Charum est autem, quod rarum est.
*Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.***

**Virtuti enim datur, non homini. Et tuo beneficio bo-
nus in cæteros omnes vtitur.**

Cruelis in re adversa est objurgatio.

**Consolandus est amicus, non objurgandus, in rebus
afflictis.**

Cavendi nulla est dimittenda occasio.

**Nunquam satis caveris. Aliquando necendi est omni-
tenda occasio, cavendi nunquam.**

Cui semper dederis, ubi neges, rapere imperas.

**Qui adsueverit semper accipero, is putat jam sibi de-
beri quod datur ; adeo ut si negari, paratus sit eripere.
Hoc ad magnates peculiariter attinet.**

Cruelis

crudelē medicū intemperans æger facit.

Ægroti intemperantia facit, ut medicus cogatur ad duriora remedia descendere, nempe sectionem, aut usticinem, & similia.

Cujus mortem amici exp̄etant, vitam oderunt.

Ejus vita fuerit invisa oportet, cujus amicis mortem optant.

Cum inimico nemo in gratiam cit̄o redit.

Non est statim fidendum inimico. Facile dissolvitur benevolentia, at non facilè sarcitur. Et ira omnium tardissime senescit.

Citius venit periculum quod contemnitur.

Magis nocet perieulum his qui negligunt, quam qui carent.

Sæsta virum matrona parendo imperat.

Pudica uxor hoc imperat obsequio suo, ut quicquid velit, faciat maritus, & magis imperat cum obsequitur, quam cum exigit.

Citio ignominia fit superbi gloria.

Arrogantiam semper sequitur infamia; & qui insolenter utitur gloriam, incidit in ignominiam.

confilio melius vincas quam iracundiā.

Ira præceps est, prudentia sedata. Hâc citius efficies

quam voles, quam violentiam & ferociam.

cuius dolori remedium est patientia.

Omnis dolor lenitur patientiam. Alia aliis malis sunt remedia, at patientia commune est malorum omnium lenimentum.

Cum uitia profant, peccat qui relètè facit.

Cum expediatur esse malos, tum nocer esse bonos. Et cum præmium est malefactis, tum benefactis pena est.

Contemni est levius quam stultitiam percuti.

Satius est contemni ob virtutem, quam stultum quid agere.

comes facundus in via pro vehiculo est.

Et hic versus citatur ab Aulo Gellio. Iucundus confabulator facit, ut non semias viæ tedium, perinde ac si vehiculo porteris

Cito improborum leta in perniciem cadunt.

Non est diurna malorum felicitas.

Crimen relinquit vita, qui mortem appetit.

Videtur accusare vitam suam, qui mortem appetit.

Cui plus licet quam par est, plus vult quam licet.

Hunc versiculum adscripsi ex Gellio. Cui plus permittitur quam æquum est, is plus sibi sumit quam oportet. Hoc convenit in tyrannos & uxores.

Damnare, est objurgare, cum auxilio est opus.

Qui amicus afflitus eget auxilio, tum objurgare non est officiosum, sed damnare est. Primum eximeridus est calamitati, postea objurgandus, quod sua culpa in eam incidit.

Discipulus est primis posterior dies.

Quotidianâ rerum experientâ reddimur prudentiores. Diu apparandum est bellum, ut vincas celerius.

Quia in aggrediendo nimis in properant, aliquando tardius conficiunt. Mora in apparando non dispendium est, sed lucrum ad negotium citè conficiendum.

Dixeris maledicta cuncta, quum ingratum hominem dixeris.

Ingratitudo omnia vitia in se complectitur, nullum igitur convitium dici potest contumeliosius. Versus est Trochaicus.

De inimico ne loquare malum, si cogites.

Si cogites nocere inimico, cave loquaris male, cavebis enim ille. Solum est igitur male dicere. Nam si amicus est, iniquè facis; si inimicus, minus illi nocebis.

Delibera et utilia, mora tutissima est.

Tarillimus a est esse lentas consultationes. Nam praepeditata consilia plerunque sunt inauspicata.

Dolor defrescit, ubi quod crescat, non habet.

Quoniam malum venerit ad summum, tum necesse est ufiat emissus.

De disere flevre fœminam, est mendacium.

Id est, fœmina nunquam hoc dediscet.

Discordia fit obnoxia concordia.

Amantium iræ amoris redintegratio est.

Deliberandum est diu, quod statuendum est semel.

De quo non potes nisi semel statuere, veluti de matrimonio, de sacerdotio, de hoc diu deliberandum est, prius quam aggrediaris.

Difficilem oportet aurem habere ad crimina.

Nefacile credas accusanti quempiam.

Dum vita grata est, mortis condicio optima est.

Tum optimum est mori, cum adhuc duice est vivere.

Damnum appellandum est, cum malâ famâ lucrum

Lucrum cum jacturâ famæ, damnum est, non lucrum.

Ducis in consilio posita est virtus militum.

Frustrâ sunt fortes milites ni ducis prudentiâ regantur

Dies quod donat, timeas; citò raptum venit.

Quod subito contingit, subito solet auferre fortuna.

Fortasse (teneas) legendum, pro (timeas)

Dimissum, quod necatur, non amittitur.

Non est damnum quod non sentis.

Etiam innocentes cogit mentiri dolor.

In tormentis sàpè mentiuntur & innocentes, adacti cruciatu.

Etiam peccatori rectè præfetur fides.

Adeò servanda est fidcs, ut etiam malis in rebus aliquando præstanta sit.

Etiam celeritas in desiderio mora est.

Cupienti etiam festinatio videtur mora.

Et vicio alterius sapiens emendat suum.

Ex alienis erratis sapiens colligit, quid sit sibi cavendum.

Et deest & superest miseris cogitatio.

Deest; quia non vident, quo pacto possint mederi malis: & superest, quia intelligunt, quid debuerint cavere, sed serò.

Etiam obliuisci quod scis, interdum expedit.

Quædam hujusmodi sunt, ut sint dediscenda. Legi poterat quod sis, ut sit sensus. Expedit aliquoties meminisse magis, quid præsens tempus & res postuleret, quam tua dignitas.

Ex hominum questiu facta fortuna est Dea.

Studium lucrificat, ut fortuna credatur esse Dea, quz
faveat. Aut (ex questiū) id est, querimoniis : Nam illi im-
putant, si quid acciderit.

Effugere cupiditatem, regnum est vincere.

Vincere avaritiam aut iram, plus est quam regnum.
*Exul ubi nusquam domus est, sine sepulchro est tanquam mor-
tuus.*

Opinor ita legendum.

Cui nusquam domus est, sine sepulchro est, mortuus.

Id est, Exul, qui nusquam habet domum, perinde est
ut mortuus insepultus, aut cui non est sepulchrum; ex-
ilium enim mors est civilis.

Etiam qui faciunt, odio habent injuriam.

Nolectant sibi fieri injuriam nec ii, qui faciunt aliis.

Eripere telum non dare irato, decet.

Irato non est danda occasio nocendi, sed potius adi-
menda.

Se denegare patrie, exilium est pati.

Sic enim versiculum hunc mutavimus. Qui latet & non
versatur in republica, is sua sponte exul est.

Etiam capillus unus habet umbram suam.

Nihil est tam minutum, quod non possit aliquid.

Eben quam miserum est, fieri metuendo senem?

Miserrimum est consenscere metu mali, quod non
dum advenerit.

Etiam hosti est æquus, qui habet in consilio fidem.

Qui sequitur quod dictat fides, non quod dolus, is eti-
am hostibus erit æquus.

Excelsis multò facilis casus nocet.

Ex alto cadentibus periculosior est, ac facilior ruina: Ita
periculosius decicimur ex altâ fortunâ.

Fidem qui perdit, quod se servet in reliquum?

Qui perdit pecuniam, habet in quod se servet; qui fi-
dem, nihil habet, in quod se servet.

Fortuna cum blanditur, capitatum venit.

Insidiatur fortuna, cum blanda est; ita tum maximè ba-
benda est suspecta, cum maximè prospera est.

Fortunam cilius reperias, quam retineas.

Diffl-

*Difficilimum est retinere fortunam, ne mutetur, & major
virtus est tueri parta, quam parare.*

Formosa facies, muta commendatio est.

Favetur enim formosus, etiamsi nihil dicant.

Frustrè rogatur, qui misereri non potest.

*Qui non potest mollescere precibus, quid opus est
hunc rogare?*

Fraus est accipere quod non possis reddere.

*Dolus est accipere beneficium à quoquam, cui non pos-
sis tantundem reddere.*

Fortuna, nimium quem fovet, flultum facit.

Magnæ felicitatis comites, sunt stultitia & arrogantia.

Fatetur facinus, qui judicium fugit.

*Qui detrectat judicium, indicat sibi male consciū
esse.*

Felix impositas, optimorum est calamitas.

*Quoties fortuna favet improbis, hoc sit calamitate, &
malo optimorum.*

Feras, non culpes, quod vitari non potest.

*Hic versus nomination citatur à Gellio. Quod mutari
corrigere non potest, id tacite ferendum est, non vitupe-
randum.*

Futura pugnant, ut se superari finant.

*Sic instant futura mala, ut tamen vinci vitarique pos-
sent prudentiam.*

Favor sit, lesa sepius patientia.

*Et hoc carmen citatur à Gellio. Lenes cum sepius pro-
vocantur, tandem irritati gravius irascuntur; quia ratus
& serius commoventur.*

Ficta citò ad naturam redierint suam.

*Simulata non diu durant. Et juxta Flaccum,
Naturam expellas furca, tamen usque recurret.*

Ordo carminis invertitus est,

Cito ad naturam ficta redierint suam.

Fidem qui perdit, nil potest ultra perdere.

Omnia perdidit, qui fidem perdidit.

Facilitas animi ad partem stultitie rapit.

Facile

Facile adducitur ad vitia, qui facilis est animo, ut Mitio ille Terentius, qui ob facilitatem sexagenarius novus factus est maritus.

Fides ut anima, unde abiit, nunquam eò redit.

Vt vita semel amissa, nunquam revertitur: sic nec fidès, juxta illud: *Qui semel scurra, nunquam bonus parterfamilias.*

Fidem nemo unquam perdit, nisi qui non habet.

Pecuniam non perdit, nisi qui habuit. At fidem is dicitur perdidisse qui non habuit, id est, qui perfidus fuit.

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Nullum malum venit sine incursu alterius mali.

Fulmen est, ubi cum potestate habitat iracundia.

Versus est Trochaicus, potens cùm irascitur, fulminat, non irascitur.

Frustrà cum ad senectam ventum est, repeteſ adolescentiam.

Et hic Trochaicus est: non licet rejuvenescere.

Proinde seni tractanda sunt senilia.

Falsum maledictum, malevolum mendacium est.

Qui conviciatur & mentitur, is malitiosè mentitur.

Fæmina naturam regere, desperare est omnium.

Ones desperant se posse regere mulieris ingenium.

Fer difficilia, ut facilia levius feras.

Exerce te rebus difficultioribus, ut alia facilius feras.

Fortuna nulli plus quam consilium valet.

Consilium plus efficit, quam felicitas.

Fortuna vibia est, quæ cùm splendet, frangitur.

Vitrum cùm maximè lucet, tūm facilimè frangitur.

Ita spendidissima fortuna minimè durabilis est.

Feras quod lredit, ut quod prodest, perferas.

Vt potiare commodo, feras incommodum.

Facit gratum fortuna, quam nemo videt.

Fortuna facit invidiosum, nisi lateat. Ergo dissimulanda est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hunc versum addidi ex Gellio: *Este frugalem, rumor quidem bonus est, sed intelix & parum vulgo laudatus,*

cui profusio magis placet. Nisi mavis miseriam accipere pro penuria sive inopia. Nam tum erit sensus: qui laudatur frugalis, is non laudatur. Tertius sensus argutissimus est: frugalitas est parsimoniae vitium, sed sub honesto laudatōque nomine.

Grave prejudicium est, quod iudicium non habet.

Post præjudicia sequuntur judicia, in quibus excutiuntur præjudicia. At grave est illud præjudicium, quod non sequitur aliud iudicium, sed ipsum iudicii loco est, veluti si princeps præ se ferat animum inimicum in quempiam, nullus est judex qui secus ausit judicare.

Gravissima est probi hominis iracundia.

Vir bonus ut tardior est ad iram, ita gravius irascitur, si victa sit illius bonitas.

Gravis animi pœna est, quem post factum pœnitit.

Magnum pœnam dedit quem pœnitit facti.

Gravis animus dubiam non habet sententiam.

Vir consilans certa habet consilia.

Grave est malum omne, quod sub aspectu latet.

Malum illud est immedicable quod prætextu bonæ rei personatum est. Nam hic aspectum vocat personam.

Gravius nocet, quodcunque inexpertum accidit.

Nova mala gravius dolent.

Gravior inimicus, qui latet sub pectore.

Affectus vitiosus maximè nocet homini: at is latet sub pectore, nec potest excuti.

Gravissimum est imperium consuetudinis.

Consuetudo placet tyrannidem quandam obtinet in rebus humanis, adeò ut stultissima quæque, si semel inoleverint, revelli non possint.

Grave crimen, etiam cum dictum est leviter, nocet.

Veluti si quis aquid Anglos, vel joco vocet aliquem proditorem, non caret periculo, ob odium criminis.

Heu quam difficilis est gloria custodia?

Fama honesta facilimè contaminatur: & difficilius est eam tueri, quam parare.

Homo extra corpus est suum, cum irascitur.

Non

Non est apud se quisquis itascitur. Respondet illi superiori; *Absentia loquitur, qui cum irato litigat.*

Heu quam est timendus, quicunque mori tutum putat?

Qui mortem contemnit, is vehementer est timendus: propterea quod alienæ vitæ dominus est, quisquis suæ contemptor est.

Homo, qui in homine calamitosa est misericors, meminit sui.

Intelligit enim fibi posse accidere, ut sit opus auxilio. Versus est Trochaicus.

Honestas est turpitudine pro bona causa mori.

Gloriosa est infamia, vitam impendere justitiæ. Et hic Trochaicus est.

Habet in adversis auxilia, qui in secundis commodat.

Ethic Trochaicus est. Qui, cùm feliciter agit, aliis subvenit, huic alii subveniunt in rebus adversis.

Heu quam miserum est ledi ab illo, de quo non possis queri:

Et hic Trochaicus est. Durum est lœdi vel ab amico, vel à potente; quod queri de altero non est honestum, de altero non est tutum.

Hominem experiri multa, paupertas jubet.

Paupertas ingeniosa est, & artium repertrix. Et *Ingenium mala sepe mouent, juxta Nasonem.*

Heu dolor quam miser est, quæ in tormento vocem non habet;

Et hic Trochaicus est. In tormentis verum exquiritur: at quidam ita torquentur, ut non ausint verum dicere, sci- entes quid velit taceri, qui torquet.

Heu quam paenitenda incarrunt homines, vivendo diu!

In longa vita multa accidunt quæ nolis. Hic quoque Trochaicus est.

Habet suum venenum blanda oratio.

Insidiosa est blandiloquentia, & mellitum venenum.

Homo toties moritur, quoties amittit suos.

Orbitas mors quædam est.

Homo semper in sè aliud fert, in alterum aliud cogitat.

Hic est Iambicus tetrameter. Nemo non est dissimula- tor.

Honestus rumor, alterum est patrimonium.

Tan.

Tantumdem ferè valet honesta fama, quantum patrimonium.

Homo nescit, si dolore fortunam invenit.

Non sentitur dolor, quo paratur aliquid commodi.

Honestè servit, qui succumbit temporis.

Honestum est servire tempori, & cedere fortunæ ad tempus.

Homo vite commodatus, non donatus est.

Vita datur ad tempus, ut qui dedit, exigat suo jure quandomcunque velit.

Heredem scire, utilius est quam querere.

Quidam codices habent, ferre, pro scire. Satius est ferre qualemcumque hæredem, quam nullum habere.

Si legas scire, sensus est, Præstat haberet liberos, quibus tua relinquas, quam circumspicere alienos, quibus tua relinquas.

Heredis fletus sub persona risus est.

Hic quoque versus citatur à Gellio. Fletus hæredis est risus personatus, id est, dissimulatus: gaudet enim etiam si fleat.

Habent locum maledicti crebrae nuptiae.

Vulgus male sentit de muliere sèpius nuptâ.

Inferior borret quicquid peccat superior.

Quod principes peccant, id recidit in malum plebis.

Inimicum ulcisci, vitam accipere est alteram.

Iucundissima res est vindicta, & velut altera vita. Primùm vitam tuerit suam, deinde capit voluptatem exultatione.

Id agas, nè quis tuo te merito oderit.

Odium effugere non possumus; nè quis nos meritò oderit, id cavere possumus.

Invitum cùm retineas, exire incitas.

Qui non cupit manere, hunc quod magis retines, hoc magis cupis abire.

Ingenuitatem ledis, cùm indignum rogas.

Serstile est, supplicem esse homini indigno: Læditur igitur ingenuitas.

In nullum avarus bonus est, in se pessimus.

Nulli benefacit avarus, se vero etiam discruciat custodiâ rerum suarum.

In opere beneficium bis dat, quod dat celeriter.

Bis gratum est beneficium, quod statim prompteque datur egenti.

Instructa inopia est in divitiis cupiditas.

Cupere, cum abundes, inopia quedam est, non expedita, sed instructa & onusta: quasi dicat, dives inopia.

Iucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.

Qui dissimulat peccatum, is invitatus, ut iterum peccetur.

Jucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.

Nihil tam dulce, quod non pariat satietatem, nisi varietate conditatur.

Ingenuitas non recipit contumeliam.

Generosus & ingenui animi est, negligere contumeliam. Aut sic; Generosus animus impatiens est contumeliae.

Impunitè peccat in eum, qui peccat rarius.

Fortè sic legendum est, Impunitè peccat, cum quis peccat rarius: Aur, impunitè peccat, cum quis peccat rarius.

Ingratus unus miseris omnibus nocet.

Vnius hominis ingratitudo facit, ut nec gratis succurratur cum egeant.

In miseri vitâ nulla contumelia est.

Hoc carmen variè reperi depravatum; & haud scio a recte divinârîm: Non videtur contumelia, quam facias in hominem malum, & infelicem. Nisi sic mayis, in vita miseri contumelia est dicere; id est, contumeliae genus est infectari vita hominis miseri, qui magis eget consolacione.

Inopie parva desunt, avaritiae omnia.

Seneca citat huiusmodi Publîi carmen:

Luxuriae desunt multa, avaritiae omnia.

Quanquam hic quoque versus constabit, si legas, Inopie desunt parva sive pauca: quod ego malum. Multa desiderat pauper ad vitæ usum, sed avarus magis eget, qui nec id habet quod habet.

Ita amicum habeas, posse ut fieri inimicum putas.

Ethic citatur à Gellio. Sic ama, tanquam osurus. Ita confidas amico, ut si fiat inimicus, non multum possit lædere.

Invidiam ferre, aut fortis, aut felix potest.

Fortunati negligunt invidiam; vir fortis contemnit.

In amore mendax semper iracundia.

Eadem est sententia, quam antè dixit.

Amans iratus multa mentitur sibi.

Invidia tacite, sed minutiè irascitur.

Invidus habet iram suam, sed dissimulatam, & minutam, hoc est, de re nihili.

Iratum breviter vites, inimicum diu.

Ira statim subsedit, odium diuturnum est. Odit autem quisquis est inimicus. Ab hoc igitur diu cavendum est, immo semper. Hoc ipsum admonet sapiens Hebreus;

Ab hoste reconciliato cavendum.

Injuriarum remedium est oblivio.

Vindicta non medetur injuriis tibi factis, sed oblivio.

Fracundiam qui vincit, hostem superat maximum.

Trochaicus est. Fortissimi est iram suam vincere. Hoc Alexander ille magnus orbis dominator non potuit.

In malis sperare bonum, nisi innocens, nemo solet.

Et hic Trochaicus. Bona conscientia facit, ut in malis speremus superos auxiliaturos.

In vindicando criminosa est celeritas.

Quidam habent, in judicando. Ne sis præceps vel ad ultionem, vel ad judicandum.

Inimicum quamvis humilem, docti est metuere.

Sapientis est, non ocontemnere hostem quantumuis humiliem: potest enim per occasionem nocere.

In calamitosos risus etiam injuria est.

Miseri risu etiam offenduntur. Et quibus res sunt minus secundæ, ad suspicionem mali rapiunt etiam casu dicta.

Judex damnatur, cum nocens absolvitur.

Cum absolvitur nocens, tunc jūdex non innocens sit oborter.

Inoscere humanum, ubi pudet, cui ignoscitur.

*Non ignoscendum est nisi peniteat facti.
In rebus dubiis plurima est audacia.*

Forte legendum est plurimum, vel plurimi. Multum valet audacia, cum res est dubia, hoc est, periculosa. *Filio nocens se damnat, quo peccat, die.*

*Quisquis admittit scelus, illicè sibi damnatus est, judec conscientiam, etiam si judex nemo pronuntiet.
Ità crede amico, nè sit inimico locus.*

*Idem dixit antea: Ità aricum habeas, &c.
Iratus etiam facinus consilium putat.*

*Qui irascitur, etiam scelus putat iudicio recteque fieri.
Aut, iratus laedi se putat ab eo, qui bene consulit.*

Improbè Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

Hoc addidit ex Gellio, *Qui senectus expertus, iterum exponeat se periculo, imprudenter accusat fortunam. Est autem & hic Trochaicus tetrameter.*

Loco ignominiae est apud indignum dignitas:

Honor commissus indigno, non honestat cum, sed magis dedecorat.

Laus ubi nova oritur, etiam vetus admittitur.

Si iterum recte facies, efficies, ut superiori de te famam fidem habeant homines.

Læso doloris remedium inimici dolor.

Suum malum minus sentit, qui potest ulcisci.

Levis est fortuna: citò reposcit que dedit.

Fortuna inconstans statim repetit & aufert, si quid dedit.

Lex universa est: que jubet nasci & mori.

Necessitas nascendi ac moriendi, neminem non complectitur.

Lucrum sine danno alterius fieri non potest.

Vnius lucrum datum est alterius. At non item in rebus animi.

Lascivia & laus nunquam habent concordiam.

Intemperantia semper obnoxia est infamiae.

Legem nocens veretur, fortunam innocens.

Innocens et si non veretur leges, ut nocens; tamen possint.

met fortunam, quæ nonnunquam opprimit innocentem.
Luxuria defunt multa, avaritia omnia.

Hunc versum citat Seneca in controversiis. Multis profulso, avarus eget omnibus. Illi multis est opus, qui multum absunt: huic nihil est satis, cum sit insatiabilis.
Malignos fieri maximè ingrati docent.

Ingrati faciunt, ut qui benigni fuerint, contractius donent: Hos enim malignos vocat, id est, parcos.

Multis minatur, qui uni facit injuriam.

Omnis expectant injuriam ab eo, qui unifecerit.

Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.

Molesta est mora in omni re: tamen ea nos reddit sapientes, ne quid agamus temere aut inconsulto.

Mala causa est, que requirit misericordiam.

Innocentia non eget misericordiam, sed æquum desiderat judicem. At cum fiducia rei tota est in misericordia judicis, pessimam habet causam.

Mori est felicitas, antequam mortem invocet.

Ille feliciter moritur, qui tum moritur, dum adhuc iuncta est vita, ac nondum hujus tardio mortem optat.

Quidam codices profelcis, habent felicius.

Miserum est tacere cogi, quod cupias loqui.

Durum est, cum non licet loqui quod velis; nam illic multo minus licebit facere quæ velis, si loqui non licet.

Miserrima est fortuna, que inimico caret.

Felicitas incitat inimicitias: ergo cui nullus invidet, is miserius sit opertus.

Malus est vocandus, qui suā causā est bonus.

Qui bene facit commodi sui causā, is male facit.

Malus, ubi bonum se simulat, tunc est pessimus.

Dissimulata malitia pessima est.

Metus cum venit, rarum habet somnus locum.

Timor abigit somnum. Aut, Non est dormit adum in periculo.

Mori necesse est, sed non quoties volueris.

Aliquando optant mortem homines, cum mori non possint. At semel duntaxat moriendum; nam à morte non

datur reviviscere: hoc dictum adversus eos, qui quoties accidit aliquid in vita molesti, mortem optant, quasi licet reviviscere.

Male geritur, quicquid geritur fortune fide.

Quod à fortuna pender, id parvum est firmum.

Mortuo qui mittit munus, nō dat illū, adimit sibi.

Olim solebant inferias exhibere mortuis, hoc perit vi-
vis, & nihil accipit mortuus. Trochaicus est.

Minor est quam servus, dominus qui servos timet.

Infra servos est, qui servos suos timet, nempe male sibi
Magis hæres fidus nascitur, quam scribitur. (conscius)

Filius nascitur hæres, hæredipeta scribitur. Hoc adver-
sus illos, qui fraudatis iis, quos natura conjunxit, ob offen-
sam aliquam res suas ad alienos transferunt.

Malo in consilio facinore vincunt viros.

In rebus malis plus sapiunt foeminae, quam viri.

Mala est voluptas, alienis affuescere.

Dulcis cibus alienus, sed foeda voluptas est affuescere
alienis.

Magno cum periculo custoditur, quod multis placet.

Trochaicus est: Difficile est servare quod expertur
multi, veluti pecuniam, aut formosam uxorem.

Mala est medicina, ubi aliquid naturae perit.

Medicina quæ lædit naturam, dura est, velut quæ mem-
brum aufert.

Mala natura nonquam doctrina indigent.

Ad mala vel citra doctrinā sumus idonei, virtus discitor.

Miseriam nescire, est sine periculo vivere.

Qui sine periculo vivit, is feliciter vivit. Vita tuta,
quamvis humilis, felicissima est.

Male vivunt, qui semper victuros putant.

Semper enim prorogant in crastinum, si quid est vo-
luptatis, aut bonæ rei.

Maledictum interpretando, facies acrius.

Quidam excusant convitium interpretatione, atque
ita magis irritant.

Male secum agit ager, medicum qui heredem facit.

Invitat enim, ut occidat.

Minus decipitur, cui negatur celeriter.

Minus enim diu sperat, & frustratur levius.

Mutat se bonitas, quam irritat injuria.

Boni sunt mali, si provokes,

Mulier cum sola cogitat, male cogitat.

Mulier apud se cogitabunda, aliquid mali volvit in animo : Pudor enim cohibet eum sexum, qui abest in foliudine.

Male facere qui vult, nusquam non causam invenit.

Malis nusquam decet occasio malefaciendi.

Malevolus semper suā naturā vescitur.

Etiamsi decet præmium maleficii, tamen malevolus fruatur suā malitiā, & vel gratus malus est.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amane. Is igitur vicissim timeat oportet, à quibus timetur

Male imperando summum imperium amittitur.

Summum imperium est bene imperare : id amittitur male imperando. Aut, Nullum imperium tam potens, quod non amittitur, si tyrannice imperes.

Mulier que nubit multis, multa non placet.

Male audiunt vulgo, quæ saepius mutant maritum. Aut infelices sunt, aut incontinentes, aut inconstantes, aut morose. Quæcunque enim nubit marito secundo, priori displicuit, à quo divertit.

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Nunquam te involvas hujusmodi nodo, ut explicare te non possis. Hunc versum adjectimus ex Aulo Gellio.

Nihil agere, semper infelici est optimum.

Qui infortunatus est in rebus gerendis, huic optimum est in otio vivere.

Nihil peccant oculi, si animus oculis imperet.

Oculos incusamus, quasi ministrent occasionem malorum cupiditatum. At animus in culpa est, qui oculis non imperat.

Nihil proprium ducas, quod mutari possit.

Nihil existimes verè tuum ac perpetuum, quod possit
aferri.

Non citò ruinaperit vir, qui ruinam timet.

Fortasse sic legendum, ut sit Trochaicus;
Non citò perit ruinā, quis ruinam prestat: id est, non fa-
cilē opprimitur incommodo, qui præcavet incommodum;
& non facilē opprimitur periculo, qui periculum ob-
servat.

Nescis quid optes, aut quid fugias, ita ludit dies.

Iambicus est tetrameter. Ita ludit tempus & fortunæ
vicissitudo, ut saepe quæ putâris optima, sentias maximè
nocere, & è contra.

Nunquam periculum sine periculo vincitur.

Et hic citatur à Gellio. Audendum est aliquo pacto, si
cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia, nun-
quam se se explicabit.

Nulla tam bona est fortuna, de qua nil possis queri.

Trochaicus est. Felicitati semper aliquid adjunctum
est incommodi.

Nusquam melius morimur homines, quā ubi libenter viximus.

Ibi mori optimum, ubi jucundè viximus. Trochaicus est
Negaudi causa avaro nusquam deficit.

Qui non dat libenter, semper aliquam invenit cau-
sam cur non det.

Nimium altercando veritas amittitur.

Moderatâ disceptatione veritas excutitur, at immoder-
atâ perditur. Id quod prorsus accidit sophisticiis quibus-
dam ac rixosis disputatoribus. Hic versus à Gellio citatur.

Quotidie damnatur, qui semper timet.

Qui sibi conscientius, semper timet supplicium, quotidie
damnatur.

Quotidiè est deterior posterior dies.

Semper ætas vergit in pejus: hoc est, mores hominum
indies magis degenerant.

Ridiculum est, odio innocentis perdere innocentiam.

Trochaicus est. Stultum est sic odisse peccatum, ut ipse
pecces: veluti si quis ob impudicem vxorem veneno tollat
adulterum,

adulterum, & sic puniat adulterium, ut ipse fiat *veneficus*.
Pars beneficij est, quod positur bene si neges.

Quidam ita molestè dant, ut gratiam amittant beneficium. Quidam adèò commode negant, ut videantur dedisse. Stultum est timere, quod vitari non potest.

Veluti mortem, aut aliud fatale incommodum.

Timidus vocat se cautum, parcum sedidus.

Suis quisque vitiis blanditur, eaque extenuat mutatis nominibus.

Veterem ferendo injuriam, invitau novam.

Et hic citatur ab Aulo Gellio. Si finas impenitus peccatum, facis ut iterum libeat peccare.

Tam deest avaro quod habet, quam quod non habet.

Hunc senarium citat Seneca in controversiis. Avarus non magis utitur suis quâni alienis; utrisque igitur ex æquo caret.

O vita misero longa, felici brevis?

Et hunc refert Seneca. Infelices laborant vitæ sedio. Felicibus mors ante diem videtur accedere, quod vitæ tedium non sentiant.

RODOLPHVS AGRICOLA

IOHANNI AGRICOLÆ suo fratri, S. D.

 *I*hil habeo, mi frater, quod vel ego aptius tibi pro nostra necessitudine, ut qui frater sim tuus, asserre possim: vel tu potius pro tua ætate, ut qui prima juventute spatio ingredieris, ex me expectare debeas, quam ut undecunque possim, eadam tibi, quibus & eruditione ornator, & vitâ melioradas. Idque dignum studiis meis, dignum amore nostro arbitror munus, ea parare tibi, quorum usus non tempore tercedat, non casibus obnoxius sit: sed quemadmodum natura perpetuo nos devinxit pignore, ita illa quoque, ex a me accipis, solida perinde sint, perpetuoque tibi

adjumento futura. Quod si pulchritudine apud poetam ille monuisse filium videtur, qui inquit,

Dicte puer virtutis ex me, verumq; labore: Fortunam ex alio.

Et ille quidem, cuius omnis conatus pendebat ex fortunâ, omnis ad fortunam labor dirigebatur: non immerito virtutis ego tibi hortamenta colligam, qui vitam hactenus eis impendi studiis, quæ verâ certissimâque ad virtutem ducunt viâ; quæque in rebus humanis quid expetendum sit, quid fugiendum, quid recte secûsve fiat, veluti in speculo, conspicendum nobis, considerandumq; proponunt. Cum sint autem per multa, quæ ad vitæ pertineant institutionem, Græcis Latinisque literis conscripta; egregia in primis & admirabilis Isocratis ad Demonicum Parentis mihi videtur. Ea enim suavitas est dicendi, is ornatus, & (ut ita dicam) sculptura orationis, tanta præterea maiestas, utilitas, decor præceptorum, ut si quemadmodum pugiles meditatos quoddam neddos nexiliique habent, quibus in certamine subito, vel non cogitantes etiam utantur: nos quoq; oporteat certa quædam & ad manum deposita vitæ habere præcepta, quæ omnes nostras velut ad filium dirigant actiones, quorumq; tenax infixa mentibus nostri memoria, recti nos limitem egredi ubique veter. Hic bellus aptus vel maximè ad hanc rem, atque accommodatus mihi videtur. Euna itaque in Latinum sermonem Græco converti rem serupulosam conatus, ut numero quoque queru ille fuit observansissimus, & schemata, ut nos dicimus exornationes orationis, quoad posse imitarer: Per similiter enim cadentia & desinentia, & quata, & contra posita, & reliquos id genus ornatus volvitur oratio. Quorum ut studiosus, præcipue Gorgias Lontinus præceptor ipsius, aliiq; ætatis illius sophistæ furunt; ita diligentior ipse; ut secuti ipsum, non affectati derentur. Hunc ego legendum tibi etiam atq; etiam & verbum quoque edisendum censeo, semperque velut a oculos tanquam regulam quandam, vitæque præscriptum habendum. Ita fieri, ut non solum instruat os tuum, verum animum quoque emendet: Quemadmodum enim

doctrinam præciputum est, intelligere quæ legas; ita ad virtutem maximum, facere quæ intelligas.

I SOCRATES AD DEMONICVM
Parænæsis, per Rodolphum Agricolam è
Græco in Latinum sermonem traducta.

NMultis(Demonice)rebus multum invenimus distantes honorū mentes, atq; malorum cogitationes, multò verò maximum accipere discrimen circa mutuam consuetudinem vite. Hi enim præsentes solum amicos venerantur, alii eos quoque, qui longè absunt, benevolentia prosequuntur. Ac malorum quidem amicitias tempus exiguum dissolvit, at bonorum ac omnis quidem ævi tractus extinguit. Quum putem igitur eos, qui gloriam experti, quiq; suos eruditioni conatus destinant, bonos & nequaquam malos decere sectari, hanc orationem dono tibi misi, indicium erga te benevolentiaz, signumque cum Hippônico familiaritanis. Decet enim liberos, quemadmodum facultatum, ita amicitiaz quoque paternaz hæreditatem suscipere. Video autem & occasionem nobis convenientem, & præsentis nos opportunitatem temporis adjuvantem. Tu enim eruditus cupis, ego erudire alios adnitor. Tu sapientiaz studio adhuc teneris, ego deditos illi rectâ viâ deduco. Quicunque autem adhortatorias ad amicos suos orationes conscribunt, pulchrum illi quidem opus assument, non tamen circa id quod est in philosophiâ præstantissimum, laborant. Qui verò adolescentibus præmonstrant, non ea quibus vehementiam indicando consequantur, sed quo pacto vitâ moribusque industrii fiunt, tanto magis quam illi audiencibus prosunt, quantum interest, quod illi ad sola ipsos verba conformant, si verò ipsorum quoque facta emendant. Quamobrem nos non exhortationem tibi parantes, sed institutionem tibi scribentes, pergemus nostri te consilii participantem facere, quas res oporteat adolescentes desiderare, &

quæ rursum opera vitare, qualibus item hominibus se conjungere & quo modo suam ipsorum vitam instituere. Qui cunque enim virtutem cursum hoc itinere fecerunt, hi soli ad ipsam virtutem ingenuè adire posuerunt, quâ non res honestior, non constantior est ulla. Pulchritudo enim uel valetudine perit, vel tempore flaccefit. Divitiae virtutum sunt potius, quam integritatis ministra; facultatem nempè desidiaz præbentes, & ad voluptatem inuenes incitantes. Robur prudentiaz conjunctum profuit; sine illa verò sapientia cum, qui id habet, offendit: & corpora quidem eorum qui se exercent, adornat, industria verò mentis obscurat. Virtutis autem possessio, quorum bona fide mentibus ipsa coauerit, sola consenescit, divitiis potior, utiliorque generis splendore; quæque fieri nequeuat ab aliis, illa suis viribus subdens, & multitudini metuenda constanter expectans, desidiam dedecus, laborem laudem arbitratur. Hoc cognitu perfacile est ex gloria certaminum Herculis, operumque à Theseo gestorum, quibus morum præstantia tantum laudis insigne operibus adjicit, ut oranis temporum posteritas rebus, quas gesserunt, offundere nequierit oblivionem. Sed & tu quoque memor patris tui vivendi secesseris, nonne habebis pulchrum & domesticum eorum, quæ a me tibi dicentur, exemplum? Neque enim parvi virtutem faciens, neque socratidiaz deditus egit ætatem; sed corpus laboribus exercebat, animo pericula subibat, neque extra modum divitias expetebat, sed præsentibus quidea fruebatur bonis veluti mortalis, gerebatque curam futurorum velut immortalis. Neque verò contemptè vitam instituerat, sed elegans erat & magnificus, simulque expositus amicis. Impensis laudabat officio ipsum prosequentes, quam generis sibi necessitudine devinctos. Persuadebat enim multò adamicitiam efficaciem esse naturam lege, mores genere, electionem necessitate. Tempus in præsentia nos deficeret, si omnes illius actiones enumerare pergamus, exakteque de illis nobis alio erit loco differendum. Nunc signum quoddam Hipponici sustulimus naturæ, ad quem ve-

lut exc
istius p
ne pra
quæqu
dustria
contra
rare qu
eri auto
nisi mu
Corpor
onibus
bi exhib
risvirt
conseq

P
r
opum e
Nu
sic eni
rare.
Tal
voles e
Fir
qua fo
rando
Ne
dens :
Qu

Fa
luden
mis de
ijs er
Neque
alios c
D
di, va

lat exemplar vitam formes oportet, legemque tibi mores
iustus putas, & imitorem te æmulumque virtutis pater-
nae præbeas. Turpe namque fuerit, pictores pulcherrima
queque exprimere animantium, & liberos non imitari in-
dustriam parentum. Existimes autem nullum ita pugilem
contra adversarios suos decere meditari, sicut te confide-
re quo pacto cum patris tui ratione vivendi decertes. Fi-
eri autem non potest, ut animum quisquam taliter formeret,
nisi multis antè honestisque præceptis fuerit expletus.
Corpora namque moderatis laboribus, animus vero acti-
onibus honestis robatur. Experiar igitur breviter ea ti-
bi exhibere, quibus observandis in vita plurimum vide-
ris virtutibus additurus, & gloriam cunctos apud homines
consequuturus.

Primùm quidem piè divina colas, non solim sacrificans, ve-
rū etiam, quod jurāris, prestans. Illud enim affluentie
sum est signum, hoc morum probitatis indicium.

Numen venerare semper quidem, presertim quod civitas:
sic enim simul videberis sacra Deo facere, legibusque obtempe-
rare.

Talem te exhibeas erga parentes, quales exhibere se tibi
voles ex te progenitos.

Firma te exhortationibus corporis, non iis que robori, sed
que sanitati condusunt. Id assequēris, si desinens laborare, sole-
rando adhuc laboris sufficies.

Neque in risum proclivis esse velis, neque in verba confi-
dens: illud enim nulli est, istud furentis.

Que factu turpia sunt, nè dictu quidem putas honesta.

Fac assuescas non tristis esse, sed cogitabundus: propter il-
lud enim ferox, propter hoc providus est credēris. Putes inpri-
mu decere te modestiam, pudorem, justitiam, temperantiam;
iustis enim omnibus contineri probitas adolescentium videtur.
Neque latiturum te, si turpe quippiam feceris, speres: ut enim
alios celestis, te ipsum tamen conscientum habebis.

Deum time, parentes honora, amicos reverere, legibus obe-
di, voluptates scilicet glorie juncias: oblatione enim cum
bonestate

bonitate nihile est melius, sine illâ verò nihile est peius.

*O*bstrectationes devites, tametsi fuerint false: vulgus enī veritatem ignorat, opinionemque potius spectat.

Sic facito cuncta, velut neminem colatur: tametsi enim parumper accules, postea tamen detegēris.

Plurimum tibi opinioñis adjunges, si apparet ea te non facere, que si fuerint ab aliis facta, reprehendas.

Si cupidè didiceris, multa quoque disces. Quoram babes doctrinam, ea meditationibus custodias: at quæ nescis, ea preceptis adjunge doctrinam. Aque namque turpe est, cum, qui utilē audit orationem, non addiscere, & cui datur ab amicis munusali quod, non recipere.

Vita otium studio percipiende eruditionis impende: sic enim difficulter ab aliis inventa facile tibi percipere contingit. Puta multitudinem præceptionum multis opibus esse potissimum: iste enim celeriter dilabuntur, ille in omne permaneat tempus. Sola enim rerum omnium immortalis est sapientia.

Ne pigeat longum facere iter ad eos, qui conducibile aliquid docere proficiuntur. Turpe namque fuerit mercatores tanta transire maria, quod cumulatores suas opes efficiant: adolescentes verò ne terram quidem sustinere proficiunt aliquid, quantum meliorem suam faciant mentem.

Moribus fac ut sis comis, verbis autem affabilis: est autem comitatis, benigniù obvios appellare: affabilitatis, familiariter cum ipsis verba communicare. Benignum te præbeas cunctis: optimis autem ularia. Sic & illi inimicus non eris, & illi amicus fies.

Neque crebrò convenias eosdem, neque diu cum eis agas de eisdem: SATIETAS enim omnium.

Exerce spontaneis reipsum laboriosus, ut ad alios quoque perfere possas.

A quibus turpe est animum vincī, eorum omnium temperantiam exerce, lucri, irae, voluptatis, doloris.

Id autem continget, si lucrum putaveris id, quo gloriam augeras, non quo divitias addas. In irā, si talis sis adversus peccantes, qualis delinquenti tibi offe alios velles: in jucundis,

sturpe putaveris servis te tuis imperare, voluptatibus ver
serore; in adversis, si alienas respicias calamitates, tibique,
quod homo sis, in memoriam subinde reducas.

Verborum magis quam pecuniarum deposita tuere; decet
namque viros jure jurando se fideliores praestare.

Consentaneum puta, perinde malis non credere, quemadmo-
dum fidem bonis habere.

Quae nolis efferrri, nemini dixeris: nisi tantundem expeditat
taceri, & tibi dicenti, & illis qui audierint.

Iusjurandum adalium propter duas accipito causas, vel
ut te ipsum turpi criminis exolvas, vel ut amicos tuos in mag-
nis periculis serves. Pecuniarum autem gratia nullum Numen
juraveris. Videberis enim alius pejerare, alii pecuniarum cu-
pidus esse.

Nullum fac amicum, nisi exploraveris ante quo pacto pri-
mibus sit usus amicis. Spera namque ipsum erga te futurum
talem, qualis & erga illos fuit.

Tardè fias amicus: factus autem da operam, ut permaneas.
Tantundem enim dedecoris est & nullum amicum habere, &
crebrè subinde amicos mutare.

Neq; cum damno amicos probes, nec inexpertus ipsorum esse
velis; Hoc autem facies, si & cum nullius indiges, te similes
indigere; & illa que vulgari nihil referat, velut occultanda
concedas: decepta enim opinione, nihil offendes: non deceptus,
vires illorum rebus scitis nosces: Amicos proba, & ex vite
adversitate & ex periculorum societate. Aurum enim igne
perspicimus, amicos vero inter adversa cognoscimus.

Amicus hoc pacto uteris commodissime, si non, ut ab eis ro-
geris, expelles, sed pollicens ultrò ipsis in tempore suciuras.

Aequè putes turpe, & ab inimicio superari injuriis, & ab
amicis superari beneficiis.

In familiaritate proba non solùm malis tuis indolentes, ve-
rū etiam bonis non invidentes: Mulcos enim, qui cum infe-
licitibus morent, prosperitatis illorum invidia torquebunt.

Absentium amicorum fac memineris apud præsentes, ut ra-
tionem etiam istorum quoque absentium habere videaris.

Circa vestitum elegans, non splendidus esse velis. Eß autem
elagans

elegantia quidem esse magnificum, spendidus vero esse profusum. Amaretum non immensam possessionem, sed moderationem perfruitionem.

Contemne divitiarum studio occupatos, atque ius, que habent, uti nescientes. Simile namque contingit illis, quod eorum possidenti bonum, & equitare nescienti.

Adnitere divitias tibi, pecunias scilicet atque possessores, comparare. Sunt autem pecunie illorum, qui recte ipsi frui sciunt: possessiones, qui ipsis uti querunt.

Dilige quas habes facultates, duas ob causas, ut magnum aliquid damnum resarcire, & amicis probis laborantibus posse opem ferre; ad reliquum uite usum non plus eque, sed moderate ista concupisce. Amplectere quidem praesentia quaerisque meliora.

Nulli calamitatem exprobraris; communis enim est fortuna, & futurum incertum.

Bonis benefac: honestus enim thesaururus est gratia, quae a bono viro debetur.

Si malis beneficias, simile tibi contingit, quod qui alienos canes pascunt. Illi enim danti sicut temere accurrenti alluant: mali quoque eos, qui prosus sicut qui nocent, similiter offendunt.

Adulatates aversare perinde atque fallentes: utrique enim cum eius fides habetur, injuria afficiunt eos, qui sibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos qui ad pessima gratificantur, non habebis unquam, qui tibi ad ea que sunt optima sequendum assistant.

Comem te prebeas iis quibuscum conversaris, & non insolentem: superborum enim factum vix servi quoque perferant: at morum comitatem cuncti benigniter acceptant.

Eris autem omnis, si neque iugator sis, neque implacidus, neque cum omnibus contendas, neque ira eorum, cum quibus agis, celeriter occurras, neque si in iuste quidem fuerint irati, sed effervescentibus concedas: deinde ipsis, ubi relanguerit ira, reprobendas. Neque inter ridicula seruis, neque inter serua ridiculis gaudeas: Intemperis tu enim ubique est molesum. Neque ingratte gratiam ineras, quod multis evenit qui faciunt

